

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Piia Peltari

Omaohjaajatyön kehittäminen lastensuojeluyksikössä

Omaohjaajan itsearviointi- ja lapsen palautelomake omaohjaajan ammatillisen kehittymisen tukena

Opinnäytetyö

Syksy 2023

SeAMK sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Piia Pelttari

Työn nimi: Omaohjaajatyön kehittäminen lastensuojeluyksikössä

Ohjaaja: Katariina Perttula

Vuosi: 2023

Sivumäärä:60

Liitteiden lukumäärä:1

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittämistyönä laatia lomakkeisto lastensuojelulaitoksen omaohjaajan ammatillisen kehityksen tueksi. Lastensuojelulaitoksen omaohjaajan toimenkuva on varsin laaja sisältäen hyvin erilaisia osaamistarpeita, joita on mahdotonta saada peruskoulutuksen kautta. Omaohjaaja huolehtii sijoitetun lapsen arjen toiminnoista sekä mahdollistaa lapselle turvallisen kasvun ja kehityksen turvallisessa kiintymyssuhteessa. Kun omaohjaatyöskentelyä tehdään vahvasti omalla persoonalla eikä arjessa vastaantuleviin tilanteisiin ole olemassa selkeitä ohjeita ja suoria vastauksia, vaatii se omaohjaajalta kykyä tarkastella omaa toimintatapaansa ja tunnistaa osaamistarpeensa sekä pyrkiä kehittämään omaa ammatitaitoaan. Esihenkilön on myös tärkeää tiedostaa työntekijöiden erilaiset osaamistarpeet sekä pyrkiä antamaan tukensa kunkin työntekijän osaamistarpeiden täyttämiseen. Näiden osaamistarpeiden tunnistamiseen ja itsereflektion välineeksi suunniteltiin ja toteutettiin omaohjaajan itsearviointilomake, jonka on tarkoitus toimia niin omaohjaajan kuin esihenkilönkin työvälineenä keskustelun ohjaajana kehityskeskustelussa. Lapsen osallisuudesta lastensuojelun kehittämisessä puhutaan paljon ajankohtaisesti sekä lapsen osallisuuden tukemiselle on olemassa sitä velvoittavia lakeja, joten nähtiin ohittamattomana luoda myös lapsen palaute lomakkeen omaohjaajan ammatillisen kehityksen tueksi sekä lapsen mielipiteiden ja toiveiden kuulemisen välineeksi.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena kehittämistyönä. Opinnäytetyön yhteistyötahona toimi eräs lastensuojeluyksikkö Etelä-Pohjanmaalta. Kehittämistyöprosessi eteni konstrukttiivisen mallin mukaisesti aloitusvaiheesta suunnitteluvaiheeseen, edeten esivaiheesta työstövaiheeseen ja useampien arviointien kautta viimeistelyyn ja lopulta valmiisiin lomakkeisiin. Lomakkeet pilotoitiin lastensuojeluyksikön omaohjaajalla ja lapsella, joilta saatiin käyttäjäpalautetta lomakkeiden toimivuudesta.

Asiasanat: Omaohjaaja, kiintymyssuhde, osallisuus, ammatillinen kehitys

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in Social Services

Author/s: Piia Pelttari

Title of thesis: Development of Personal care-giver 's work in Child Welfare institute.

Supervisor: Katariina Perttula, lecturer

Year: 2023

Number of pages:60

Number of appendices:1

The purpose of this thesis was to develop a form to support the professional validity of the personal caregiver of a child welfare institution. The job description of a personal caregiver at a child welfare institution is quite broad, including a variety of different skill needs, which are impossible to obtain through basic education. The personal caregiver takes care of the daily activities of the placed child and enables the child to grow and develop safely in a secure attachment relationship. Personal care-giver work is done with a strong personal touch and there are no clear instructions nor direct answers to situations encountered in everyday life. This requires the ability to examine one's own approach, identify one's own skill needs and seek to develop one's own competences. It is also important for the supervisor to be aware of the different skill needs of the employees and try to support them in meeting the skill needs of each employee.

A self-evaluation form was designed and implemented to identify these skill needs and as a tool for self-reflection, the purpose of which is to serve as a working tool for both the personal caregiver and the supervisor as a discussion guide in development conversations. There is a lot of talk about the child's participation in the development of child welfare services. There are laws that require to support the child's participation, so it was necessary to create a feedback form for children so that their voice and opinions can be heard.

This is a functional thesis that was commissioned by a child welfare institution in Southern-Ostrobothnia. The development phase proceeded according to the constructive model from the initial phase to the design phase, from the pre-production phase to the working phase and through several evaluations to finishing and finally the completed forms. The forms were piloted with a personal caregiver and a child, who provided user feedback on the functionality of the forms.

Keywords: personal caregiver, attachment relationship, participation, professional development

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	1
Thesis abstract	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA.....	7
2.1 Aiheen valinta.....	7
2.2 Tavoitteet, tarkoitus ja menetelmät.....	8
3 OMAOHJAAJATYÖSKENTELEY SIIAISHUOLLON LAITOSHOIDOSSA .	10
3.1 Omaohjaajan ammatilliset osaamisvaatimukset.....	11
3.2 Omaohjaajatyöskentelyn laatukriteerit.....	13
4 LAPSEN OSALLISUUS.....	15
4.1 Lapsilähtöistä lastensuojelun kehittämistä	18
4.2 Palautteen pyytäminen lapselta.....	21
5 AMMATILLISEN OSAAMISEN KEHITTÄMINEN.....	23
5.1 Itsearviointi ammatillisen osaamisen kehittämisen tukena	24
5.2 Kehityskeskustelu ammatillisen kehityksen tukena	25
5.3 Palaute ammatillisen kehityksen tukena.....	26
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	28
6.1 Toiminnallisen opinnäytetyön teoriatausta	28
6.2 Tiedonhankintamenetelmät	29
6.2.1 Kirjallisuus.....	29
6.2.2 Tutkimuspäiväkirja	32
6.2.3 Dialoginen keskustelu	33
6.2.4 Benchmarking	33
7 OMAOHJAAJAN ITSEARVIOINTILOMAKE JA LAPSEN PALAUTELOMAKE	35
7.1 Suunnitteluprosessi	35
7.2 Aloitussvaihe	35

7.3	Suunnitteluvaihe.....	36
7.4	Esivaihe.....	38
7.5	Työstövaihe.....	39
7.6	Arviointivaihe.....	43
7.7	Viimeistelyvaihe ja valmis tuotos.....	46
7.8	Kehittämistyön luotettavuus ja eettisyys.....	46
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	49
9	POHDINTA.....	51
	LÄHTEET.....	55
	LIITTEET.....	60

1 JOHDANTO

Lastensuojelun sijaishuollossa laatua voidaan määritellä sillä, että lapselle kyetään tarjoamaan turvallisessa kasvuympäristössä lapsen tarpeita vastaavaa hoitoa ja kasvatusta (Hirvonen, 2023, s. 64). Tämä vaatii sijaishuollon työntekijöiltä vahvaa tietotaitoperustaa. Sijaishuollon työntekijöiltä vaaditaan arjessa vuorovaikutus- ja suhdeperustaista tietoa, tietoa eri terapeuttisista menetelmistä, tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä hyvin laajaa menetelmällistä osaamista. Työntekijöiden tulee kyetä asettamaan työlleen tavoitteita, arvioida tavoitteiden saavuttamista sekä tarvittaessa kyettävä muuttamaan työskentelymenetelmää.

Lastensuojelun sijaishuollossa työskentelevän omaohjaajan työnkuva on niin moniulotteinen ja vaatii niin paljon erilaista osaamista, ettei tätä osaamista ole mahdollista saada kaikilta osin peruskoulutuksen kautta (Kekkonen & Jahnukainen, 2023, s. 65). Tästä syystä omaohjaajan on tärkeää tunnistaa omat osaamistarpeensa tässä tärkeässä tehtävässä ja pyrkiä kehittämään omaa ammattitaitoaan. Lindholm ym. (2012, s. 54) mukaan oman työssä suoriutumisen arviointi on välttämätön edellytys ammatilliselle kehitykselle. Ammatillinen kehitys vaatii itsereflektiota, osaamistarpeiden tunnistamista, omaohjaajan omaa motiivia kehittyä sekä työnantajan tarjoamaa mahdollisuutta lisäkoulutuksiin (Hirvonen, 2023, s. 65). Esihenkilön on tärkeää tiedostaa työntekijöiden erilaiset osaamistarpeet ja nämä osaamistarpeet on tärkeää ottaa esille esimerkiksi säännöllisissä kehityskeskusteluissa. Näiden kehitystarpeiden tunnistamiseen ja itsereflektion välineeksi suunnittelin ja toteutin omaohjaajan itsearviointilomakkeen, jonka on tarkoitus toimia niin omaohjaajan kuin esihenkilönkin työvälineenä keskustelun ohjaajana kehityskeskustelussa.

Lasten ja nuorten osallisuutta sekä lasten ja nuorten kuulluksi tulemistä on käsitelty laajalti Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa raportissa Lasten ja nuorten osallisuus kansallisessa lapsistrategiassa (Stenvall, 2020). Lasten osallisuutta voidaan parantaa tuomalla erilaisia menetelmiä aikuisten ja lasten väliselle yhteistyölle. Lapsilla on arvokasta tietoa omaan elämäänsä ja arkeen liittyvissä asioissa ja on tärkeää pohtia, kuinka tätä saatua arvokasta kokemusmaailmaa voidaan hyödyntää (Stenvall, 2020, s. 31).

Omaohjaajatyöskentelyn keskiössä on lapsi sekä lapsen yksilölliset tarpeet. Näin hyvin tärkeänä, että lapsen ääni tulee myös tässä omaohjaajatyön kehittämisessä kuuluville, joten laadin ja suunnittelin myös lapsen palautelomakkeen omaohjaajan ammatillisen kehityksen tueksi ja lapsen ja omaohjaajan välisen vuorovaikutussuhteen kehittämiseksi.

Tämä opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä erään Etelä-Pohjanmaalaisen lastensuojeluyksikön kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella ja laatia lomakkeisto lastensuojeluyksikölle omaohjaajan ammatillisen kehityksen tueksi. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena kehittämistehtävänä, jonka tavoitteena oli kehittää lomakkeet omaohjaajan itsearviointiin sekä lapsen palautteen pyytämiseen.

Kehittämistehtävä edellytti perehtymistä laajalti kehittämistyön pohjalla toimiviin teorioihin sekä käsitteisiin. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kirjallista materiaalia, benchmarking-menetelmää, dialogista keskustelua sekä tutkimuspäiväkirjaa.

Opinnäytetyössä käydään ensin läpi opinnäytetyön aiheen valinta, sekä kehittämistyön tavoite ja tarkoitus. Tämän osion jälkeen perehdytään tarkemmin opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen, omaohjaajuuteen, omaohjaajatyön osaamisvaatimuksiin sekä omaohjaajatyön laatuksiteereihin. Isona omana osuutenaan on lapsen osallisuus sekä lapsen osallistuminen lastensuojelun kehittämiseen. Viimeisessä teoriaosuudessa käsitellään ammatillista kehitystä sekä itsearviointia, kehityskeskustelua ja palautetta ammatillisen kehityksen tukena. Nämä osiot luovat teoriapohjan kehittämistyölle ja perustelevat osaltaan aiheen valintaa sekä kehittämistyönä valmistuvia lomakkeita.

Raportin loppuosa käsittelee kehittämistehtävän toteuttamista, jossa käydään läpi vaiheittain kehittämistyön prosessi aiheen valinnasta lomakkeiden valmistumiseen. Lopuksi pohditaan kehittämistyön onnistumista sekä omaa oppimiskokemusta tästä prosessista.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA

2.1 Aiheen valinta

Opinnäytetyön aihetta miettiessäni minulle oli selvää alusta alkaen, että haluaisin opinnäytetyönäni kehittää jotain konkreettista ja työelämää palvelevaa. Olen työskennellyt jo useita vuosia lastensuojelussa ja lastensuojelussa erityisesti omaohjaajuus on ollut itselläni sellainen oman työn kehittämisen kohde sekä mielenkiinnon kohde sen laajuudessaan ja vaikuttavuudessaan. Näin aloin pohtia opinnäytetyönäni lastensuojeluyksikön omaohjaajatyöskentelyn kehittämistä. Keskustelin erään lastensuojeluyksikön johdon kanssa ajatuksistani kehittää omaohjaajatyöskentelyä ja ajatukseni otettiin mielenkiinnolla vastaan. Näin työelämäyhteistyötahokseni valikoitui lastensuojeluyksikkö Etelä-Pohjanmaalta. Sovimme yhteisesti, että en esittele tahoani yksityiskohtaisemmin, joten puhuttelen työelämäyhteistyötahoani nimellä ”lastensuojeluyksikkö” läpi opinnäytetyön yhdessä sovitusti yhteistyötahon anonymiteetin suojaamiseksi. Keskustelin lastensuojeluyksikön toiminnanjohtajan kanssa lisää ajatuksistani ja toin esille ajatuksistani kehittää konkreettinen omaohjaajatyöskentelyä kehittävä menetelmä ja sain tälle ajatukselleni kannatusta kovasti, sillä lastensuojeluyksikössä oli todettu tarvetta tämän kaltaiselle kehittämiselle.

Näin lähti syntymään ajatukseni kehittää lomakkeisto omaohjaajan ammatillisen kehityksen tueksi. Lähdin suunnittelemaan ensin omaohjaajan itsearviointilomaketta, jonka olisi tarkoitus toimia kehityskeskustelussa viemässä huomiota erityisesti omaohjaajuuteen ja omaohjaajan tärkeään tehtävään. Itsearviointilomakkeen olisi tarkoitus toimia myös omaohjaajan itsereflektion välineenä ja mahdollistaa kehityskeskustelussa omien kehitystarpeiden nostaminen esille lomakkeessa nousseiden tukikysymysten avulla. Itsearviointilomake palvelisi myös esihenkilöä toimien työntekijän osaamiskartoituksen välineenä ja mahdolliset työntekijän kehitystarpeet tai toiveet esihenkilölle omaohjaajatyöskentelyn tueksi tulisivat kuulluksi työntekijän taholta.

Kun omaohjaajan itsearviointilomake oli ajatuksen tasolla edennyt suunnitteluvaiheeseen, nousi minulla tarve kuulla tässä asiassa myös omaohjaajatyöskentelyn tärkeintä kohdetta,

eli lasta itseään. Lapsen osallisuus on mielestäni niin suuri ja ohittamaton asia ja lapsen osallisuuden tukemisen vaikutukset voivat olla lapselle niin merkittävät, etten voinut olla lähtemättä suunnittelemaan samaan yhteyteen myös lomaketta lapselle. Sain ajatuksen lähteä kehittelemään lomaketta lapsen kuulluksi tulemisen välineeksi sekä työkaluksi omaohjaajalle. Näin lähdin suunnittelemaan lapselle kohdennettua palautelomaketta omaohjaajatyön kehittämiseksi. Tärkeimpänä näkökulmana lapsen palautelomakkeessa on lapsen mielipiteen ja toiveiden kuuleminen ja sitä kautta lapsen osallisuuden tukeminen sekä se, että lapsi saa tunteen siitä, että häntä kuunnellaan ja hän on arvokas. Lapsen palautelomakkeen on tarkoitus tuoda myös lapsen ja omaohjaajan väliseen suhteeseen avoimuutta sekä lisätä huomiota siihen, että lapsi on se kohde, ketä varten työtä tehdään ja kehitetään.

2.2 Tavoitteet, tarkoitus ja menetelmät

Opinnäytetyön tavoitteena on luoda lomakkeisto lastensuojeluyksikölle tukemaan omaohjaajan ammatillista kehitystä sekä mahdollistamaan lapsen kuulluksi tulemisen. Itsearviointilomakkeen on tarkoitus toimia omaohjaajan ammatillisen kehityksen tukena sekä lapsen lomakkeen tarkoitus on tukea lapsen osallisuutta kuullen lapsen kokemuksia suhteestaan omaohjaajaan ja lapsen toiveita omaohjaajalleen. Lapsen lomakkeen on tarkoitus toimia omaohjaajan kehityksen tukena lasta kuullen ja yhdessä lapsen kanssa omaohjaajasuhdetta kehittäen.

Omaohjaajan itsearviointilomakkeen on tarkoitus toimia yksikön arjessa omaohjaajan valmistautuessa kehityskeskusteluun. Lomakkeen on tarkoitus lisätä omaohjaajan itsereflektiota sekä auttaa omaohjaajaa laatimaan tavoitteita oman omaohjaajatyöskentelyn kehittämiseksi. Lomakkeen on tarkoitus palvella esihenkilöä löytämään lomakkeen avulla ja työntekijän kanssa keskustellen niitä omaohjaajatyön osa-alueita, joilla työntekijä kokee tarvitsevänsä esihenkilön tai työyhteisön tukea ja näin esihenkilö osaa kohdistaa tarvittavat toimet yhdessä työntekijän kanssa suunnitteleamalla toimenpiteet tämän osaamistarpeen täyttämiseksi.

Lapsen palautelomakkeen on tarkoitus toimia omaohjaajatyöskentelyssä lapsen toiveiden ja kokemusten kuulemisen välineenä. Pyytäessään lapselta palautetta, omaohjaaja saa

lapselta tärkeää, omaohjaajatyössä hyödynnettävää tietoa, kuinka lapsi kokee suhteensa omaohjaajaan ja mitä toiveita lapsella omaohjaajalle on. Näin omaohjaaja voi osoittaa lapselle kuulevansa tämän mielipiteitä ja samalla vahvistaa lapsen osallisuutta ja lapsen kokemusta siitä, että tämä on tärkeä.

Lomakkeiden suunnittelu vaati laajasti aineistoon paneutumista niin teorian kuin lomakkeiden rakenteiden osalta. Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen muodostavat omaohjaajuus sijaishuollon laitoshoidossa, lapsen osallisuus ja ammatillinen kehitys. Omaohjaajuudesta nostin kehittämistyön kannalta tärkeänä omaohjaajan osaamisvaatimuksen ja laatu- näkökulman laatukriteerien avulla. Omaohjaajuutta käsitelin myös kiintymyssuhteen ja suhdeperustaisen työskentelyn näkökulmasta, millä perustelen valintojani myös lapsen lomakkeen osalta. Lapsen osallisuutta tarkastelen omana isona kokonaisuutena sekä lapsen osallisuutta lastensuojelun kehittämisessä omanaan, nähden ne olennaisina perusteina lapsen lomakkeen kehittämiselle. Tiedonhankintamenetelminä opinnäytetyössäni käytin kirjallisuutta, benchmarking-menetelmää, tutkimuspäiväkirjan kirjoittamista sekä keskusteluja lastensuojeluyksikön johdon kanssa.

3 OMAOHJAAJATYÖSKENTELY SIJAISHUOLLON LAITOSHOIDOSSA

Omaohjaaja on sijoitetulle lapselle lastensuojelulaitoksen tärkein aikuinen (Kiiskinen & Eskelinen, 2013, s.16). Omaohjaajatyöskentely on hyvin moniulotteinen ja monitasoinen pitäen sisällään arjen toimintojen hoitamisen lisäksi tunnesiteen luomisen sijoitettuun lapseen. Omaohjaaja osaltaan luo lapselle ennakoitavan arjen sekä tarjoaa korvaavan ja turvallisen kiintymyssuhteen. Omaohjaajalta vaaditaan omaohjaajasuhteessa lapseen kykyä havaita lapsen tarpeet ja vastata niihin.

Sijoituksen alkuvaiheessa lapselle on annettava aikaa tutustua omaohjaajaan, josta vuorovaikutussuhde lähtee pikkuhiljaa kehittymään (Hirvonen, 2023, s. 66). Tärkeintä omaohjaajuudessa on olla läsnä ja saatavilla lapselle. On erityisen tärkeää, että omaohjaaja osoittaa lapselle olevansa kiinnostunut tutustumaan lapseen ja tekee tämän kanssa paljon asioita yhdessä. Omaohjaajatyöskentelyssä keskiössä on lapsen aito kohtaaminen arjessa ja lapsen toiveiden ja mielipiteiden kuuleminen. Sinkkosen (2013, s. 9) mukaan ajan saatossa omaohjaajasuhteen on mahdollista syventyä kiintymyssuhteeksi, jossa on korjaavia, terapeutteja ja hoidollisesti vaikuttavia elementtejä.

Sinkkosen (2013, s. 9) mukaan Lastensuojelulaitokseen tulevalle lapsella voi olla taustalla hyvinkin paljon kiintymyssuhteidenkatkoksia ja vakavaa kaltoinkohtelua ja hoidon laiminlyöntiä. Lastensuojelulaitoksessa hoitava elementti on juuri turvalliset ja korvaavat kiintymyssuhteet, joita sijoitetun lapsen on mahdollista luoda turvallisessa ympäristössä. Lastensuojelulaitoksessa ohjaajat luovat ja ylläpitävät struktuureja ja luovat sijoitetulle lapselle ennakoitavan arjen, joka puuttuminen on aiheuttanut lapselle mahdollisesti aiemmin paljon stressiä ja epävarmuutta. Ennakoitava arki ja samankaltaisena toistuvat toiminnot ja elämän ennalta-arvattavuus on turvallisen kiintymyksen peruspilareita. Lapsen tulee tietää, mitä tapahtuu tänään ja huomenna ja sen, että hänelle riittää ruokaa ja turvaa ja omaohjaajan tehtävä on luoda nämä perusturvan puitteet lapselle.

Sijoitetun lapsen minäkuva on useinkin hyvin pirstaleinen (Kiiskinen & Eskelinen, 2013, s.16). Omaohjaajan tehtävä on koota lapsesta vanhempien ja lapsen itsensä kertoman sekä lapsesta saatujen dokumenttien avulla kuva, jota omaohjaaja rikastaa omilla ja

työyhteisön tekemillä havainnoilla. Omaohjaajan peilaa tätä ehjää kuvaa lapselle tuntien vastuunsa siitä, että millaista kuvaa lapselle peilaa. Omaohjaaja on tässä lapsen minäkuvan eheyttämisessä tärkeässä roolissa pitäen mielessään sen, millaisena lapsen näkee, sellaisena hän sen lapselle takaisin peilaa. Eheyttääkseen lasta omaohjaajasuhteessa, tulee omaohjaajan aidosti kyettävä ottamaan vastaan lapsen kaikki tunteet ja osoitettava välittämistä.

3.1 Omaohjaajan ammatilliset osaamisvaatimukset

Sijaishuollossa käytännön työtä tekevän henkilöstön merkitys on suuri laadukkaan sijaishuollontuottamisessa (Hoikkala & Lavikainen, 2015, s. 26). Koska lapsen nähdään kasvavan vuorovaikutuksessa, on arkisilla kohtaamisilla erityinen merkitys. Sijaishuollon laatua määriteltäessä henkilöstön kelpoisuus, ammatillinen osaaminen ja persoonallinen sopivuus on merkityksellistä.

Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioiminen ja arjen sujuminen edellyttää omaohjaajatyöskentelyltä suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta (Hirvonen, 2023, s. 65). Omaohjaajan työn tavoitteena on tasoittaa lapsen arkea sijaishuoltopaikassa, hoitaa lapsen asioita eteenpäin sekä huolehtia hoidolle ja kasvatukselle asetettujen tavoitteiden täytymisestä.

Omaohjaajatyön sisältöön vaikuttaa olennaisesti se, kuinka omaohjaajatyö määritellään eri sijaishuoltolaitosten toimintakulttuureissa (Timonen-Kallio, 2009, s. 17). Omaohjaaja voidaan nähdä joko työmenetelmänä tai ammatillisena orientaationa. Omaohjaajatyön määrittelyyn vaikuttaa myös se kuinka eri toimintakulttuureissa omaohjaajatyöhön liitetään tavanomaisia kodinhoidollisia ja kasvatuksellisia tehtäviä ja kuinka paljon painoarvoa annetaan tietoperustaiselle ammatilliselle osaamiselle.

Sinkkosen (2001, s. 156) mukaan sijoitetulla lapsella on usein takanaan katkeamia kiintymyssuhteissa, joka on haitallisesti vaikuttavaa kenelle tahansa lapselle. Hyvin harva sijoitettu lapsi on saanut varhaisvaiheissaan turvallista ja vakaata vuorovaikutusta. Sijoitettu lapsi tuo asettuessaan lastensuojelulaitokseen mukanaan turvattomuutensa ja

haavoittuneen kiintymyssuhdemallinsa, mikä asettaa lastensuojelulaitoksen työntekijöille vaatimuksia kyetä korjaamaan ja korvaamaan näitä vuorovaikutuskokemuksia.

Lastensuojelulaitoksessa hoito- ja kasvatushenkilöstössä työskentelevälle on laadittu kelpoisuusvaatimukset laissa (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstöstä 817/2015). Ammatillisen perusosaamisen kasvatukseen, hoivaan ja huolenpitoon omaohjaaja saa peruskoulutuksensa kautta, mutta omaohjaajuus pitää sisällään myös paljon muuta vaadittavaa osaamista kuten, lastensuojelutyötä ohjaavien lakien osaamista, sijaishuolto-prosessin ymmärtämistä, laadukkaan kirjaamiskäytännön osaamista, järjestelmäosaamista, lääkehoito-osaamista sekä osaamista vastata lapsen erityistarpeisiin (Hirvonen, 2023, s.65). Sijaishuollon henkilöstön tärkeimpiä osaamisalueita ovat vuorovaikutusosaaminen, dialogisuus vuorovaikutuksessa ja kyky itsereflektioon (Timonen-Kallio ym., 2017, s. 27).

Sijaishuoltoon sijoitetulla lapsella on usein hankalia elämäkokemuksia, psyykkisiä haasteita ja haasteita sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Hirvonen, 2023, s.65). Nämä haasteet näkyvät vuorovaikutussuhteessa ja lapsen kyvyssä luottaa aikuisiin. Omaohjaajalta vaaditaan paljon osaamista näiden haastavien tilanteiden käsittelyyn. Sijaishuoltoon sijoitetut lapset usein reagoivat ja oireilevat hyvin monilla eri tavoin muuttuneeseen tilanteeseen ja omaohjaajan on tärkeä osata havainnoida lapsen käytöstä sekä tunnistaa mikä lapsen käyttäytymisessä on normaalia arjen tilanteisiin reagointia ja mikä voisi johtua neurologisista tai psyykkisistä haasteista (Timonen-kallio ym., 2017, s. 27). Tämän lisäksi omaohjaajalta vaaditaan kykyä erottaa normaalista murrosiän kuohunta- ja kapinointivaiheesta käytöksen häiriöt, jotka vaativat erilaista suhtautumistapaa.

Lapsen tarpeiden yksilöllinen huomioiminen ja turvallisten puitteiden luominen vaativat omaohjaajalta vuorovaikutustaitoja, terapeutista työskentelyotetta sekä tietoa kasvatuksesta sekä menetelmäosaamista (Hirvonen, 2023, s. 65). Omaohjaajalta vaaditaan kykyä työskennellä tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti arvioiden tavoitteiden toteutumista. Kun työtä tehdään omalla persoonalla, eikä tilanteisiin ja niissä toimimisiin ole yksityiskohtaisia ohjeita eikä yhtä ainoaa oikeaa tapaa toimia asettaa se haastetta laadulliselle tasapainolle (Hirvonen, 2023, s. 65). Jokainen lapsi kohdataan yksilönä yksilöllisine tarpeineen ja tämä vaatii aina omaohjaajalta oman toimintansa tarkastelua ja kykyä muuttaa toimintaansa lapsen yksilöllisiä tarpeita vastaavaksi.

Omaohjaajatyöskentely on suhdeperustaista työskentelyä, joka vaatii omien tunteiden ja vuorovaikutuksen tunnistamista (Hirvonen, 2023, s. 66, Tiili, A, s. 96). Vuorovaikutuksellinen suhde lapsen ja omahoitajan välillä eheyttää lasta. Omaohjaaja toimii turvallisena aikuisena ja se vaatii omaohjaajalta ymmärrystä itsensä ja omahoidettavan lapsen välisistä ilmiöistä, kuten kiintymyssuhteesta, vuorovaikutuksellisen suhteen syntymisestä, käyttäytymisen psykologisista syistä ja mahdollisesta traumatisoitumisen vaikutuksesta lapseen.

3.2 Omaohjaajatyöskentelyn laatukriteerit

Sosiaali- ja terveysministeriö on kuntaliiton tuella valmistellut ensimmäisen lastensuojelun laatusuosituksen 2014 (Lavikainen ym., 2014). Vuonna 2019 on valmistunut päivitetty suunnitelma, johon on lisätty päivitysten ohella sijaishuollon laatukriteeristö ohjaamaan lastensuojelutyön tekemistä ja järjestämistä (Malja ym., 2019, s. 9). Laatukriteeristö on tuotettu lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa ja kriteereiden toimittamisesta on vastannut Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sekä Lastensuojelun Keskusliitto yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa

Laatukriteerit pohjautuvat perus- ja ihmisoikeuslainsäädäntöön sekä lastensuojelutyötä ohjaavaan lainsäädäntöön, joten kriteerit ovat näiltä osin myös velvoittavia (Malja ym., 2019, s. 38). Laatukriteerit pohjautuvat myös tutkittuun tietoon laadukkaasta lastensuojelun tuottamisesta ja järjestämisestä. Suositusten mukaisesti kaikkien sijaishuollon palveluita tuottavien tulee huomioida nämä laatukriteerit kaikessa toiminnassaan.

Sijaishuollon laatukriteereitä on 12 ja kriteerit on kuvattu lineaarisesti lapsen sijoituksen alkutaipaleelta jälkihuoltoon saakka (Malja ym., 2019, s. 38). Kriteereiden keskiössä on laadukas lastensuojelu lapsen näkökulmasta. Laatukriteerit on määritelty erikseen eri toimijoille: lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijälle, perhehoitajalle, perhehoidosta vastaavalle taholle, ammatillisen perhekodin työntekijälle, lastensuojeluyksikön työntekijälle/omaohjaajalle, lastensuojelulaitoksen johdolle sekä kunnalle.

Laatukriteeristöissä avataan omaohjaajatyön perustaa ja avataan tutkimukseen perustuvia suosituksia laadukkaasta lastensuojelutyöskentelystä (Halonen & Salosivu, 2023, s. 18). Yhteneväinen laatukriteeristö mahdollistaa laadukkaan ja tasalaatuisen työskentelyn kaikissa lastensuojeluyksiköissä. Laadukas sijaishuolto vaatii lapsen tarpeiden yksilöllistä huomioimista lapselle turvallisessa kasvuympäristössä. Lastensuojelun laatukriteerit on esitelty taulukossa omaohjaajan vastualueiden osalta (Liite 1).

4 LAPSEN OSALLISUUS

Osallisuus on kokemusta siitä, että kuuluu johonkin ollen osa kokonaisuutta sekä tulee kuulluksi omine mielipiteineen ja näkemyksineen (THL, 2023). Lapsen osallisuudesta on kyse, kun hän saa olla mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa ja arvioimassa oman etunsa turvaavaa työskentelyä. Osallisuuden kokemus on yksi kasvun ja kehityksen perusedellytys. Osallisuuden toteutumisella on ratkaiseva merkitys lapsen identiteetin kehittymiselle.

Lapsen osallisuus on nähty yhteiskunnallisesti ja poliittisesti tärkeänä kehittämisen kohteena nimenomaisesti osallisuuden kokemusten vaikutusten kautta lapsiin itseensä. Lapset ja nuoret, jotka ovat saaneet mahdollisuuden olla mukana päätöksentekoprosesseissa oppivat ilmaisemaan mielipiteitään, ottamaan vastuuta ja tekemään itsenäisiä päätöksiä. Lapset saavat kokemuksen yhteenkuuluvuudesta, oikeudenmukaisuudesta ja vastuuntunnosta (World Vision, i.a.).

Osallisuus on moniulotteinen käsitteenä ja pitää allaan kokemuksen kuulumisesta joukkoon sekä kokemuksen siitä, että voi vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin. Kokemus osallisuudesta liittyy niin arkipäiväisiin toimintoihin kuin palveluihin ja yhteiskuntapoliittisiin kysymyksiinkin (Stenvall, 2020, s. 20). Osallisuus on läsnä koko ajan ja kaikissa lapsia ja lapsiperheitä koskevissa palveluissa ja toiminnoissa, mutta ei vain tule näkyviin kaikessa (Stenvall, 2020, s. 22). Tämä osaltaan johtuu aikuisten tavasta ymmärtää lapsen asema ja mahdollisuuksia vaikuttaa. Aikuiset voivat suhtautumisellaan joko vahvistaa tai heikentää lasten mahdollisuuksia osallisuuden kokemuksiin. Lapsen osallisuuden toteutuminen vaatii uudenlaisia tapoja ymmärtää lapsen osallisuuden merkitystä (Stenvall, 2020, s. 40).

Lapsen osallisuuden vahvistaminen vaatii osallistavan toimintakulttuurin rakentamista (Piiroinen, 2007, s. 10). Osallistavan toimintakulttuurin rakentamiseen vaikuttaa aikuisten oma asenne ja se, kuinka tärkeänä aikuiset pitävät lapsen kuulemistä ja osallisuuden mahdollistamista. Osallistavassa toimintakulttuurissa on aikuisjohtoisesta toiminnasta siirryttävä lasta osallistavaan toimintaan, jossa lapsille annetaan mahdollisuudet ikätasoisesti vaikuttaa asioihin ja olla mukana toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Aikuisten on osoitettava lapselle arvostusta ja sitä, että lapsen mielipiteillä on merkitystä (Piironen, 2007, s. 10). Osallistavassa toimintakulttuurissa lapsia kuullaan aidosti, sekä luodaan ympäristö, missä voi rohkeasti ilmaista kaikenlaisia mielipiteitä sekä luotetaan lapsen kykyihin olla toimijoina ja osallisina lasta itseään koskevilla asioilla.

Lasten osallisuus voidaan jakaa lokeroihin:

Kuvio 1. Lapsen osallisuus mukailen (Stenvall, 2020, s. 40)

Tilanteissa, joissa lapsen osallisuuden mahdollisuudet ovat läsnä, tulisi miettiä mihin näistä yllä olevista lokeroista lapsen osallisuus kuuluu ja toimia sen mukaisesti (Stenvall, 2020, s. 40). Osallisuutta tarkastellaan eri tavoin eri konteksteissa ja pitää muistaa, että vaikka osallisuus on erilaista eri konteksteissa, on se silti samanarvoista.

Luottamuksellinen suhde lapseen edistää lapsen osallisuuden mahdollisuuksia (Hoikkala & Lavikainen, 2015, s. 35–36). Luottamuksellisessa suhteessa lapsi kokee, että voi turvallisesti esittää omia mielipiteitään ja tuoda esille myös epäkohtia. Luottamuksellisen suhteen syntyminen edellyttää lapsen kuulluksi tuleamista ja lapsen kohtaamista, mikä edellyttää lapsen kanssa työskenteleviltä ammattitaitoa ja sitoutuneisuutta.

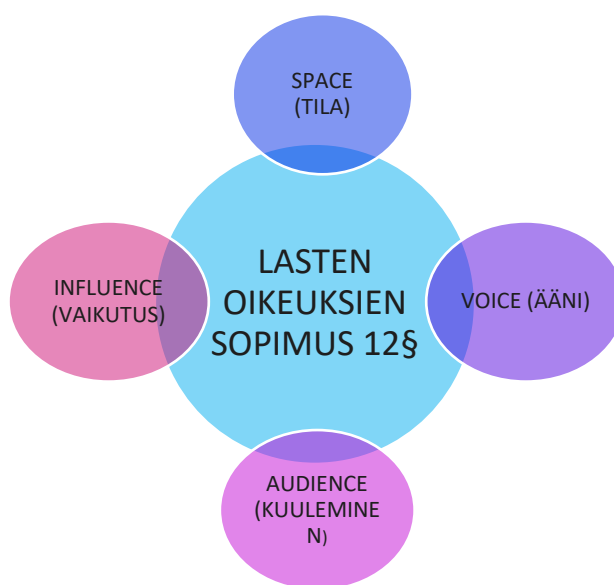
Lapsen osallisuuden toteutumista veloitetaan hyvin vahvasti lainsäädännössä (Saastamoinen, 2010, s. 66). Osallisuudesta määritellään, että lapsella on oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ikätasonsa mukaisesti (Suomen perustuslaki 731/1999). Sosiaali- huoltolaissa määritellään lasten olevan oman elämänsä asiantuntijoita ja heidät tulisi ottaa

mukaan kehittämään, arvioimaan ja toteuttamaan heidän omaan elämäänsä vaikuttavia toimintoja (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Lasten toiveita ja tarpeita tulisi kuulla palveluja kehitettäessä ja tarjottaessa. Osallisuuden toteutumisen huolehtimisen lisäksi useat lait korostavat sitä, että osallisuus kuuluu jokaiselle lapselle; myös pienille lapsille, vammaisille kuin myös haavoittuvimmassa asemassa olevalle (Toivonen, 2023, s. 77).

Lastensuojelun Keskusliitto on järjestänyt vertaistuellisia sijaishuolto- ja lastensuojelupäiviä säännöllisesti vuodesta 2011 (Heino, 2020, s. 208–217). Lastensuojelupäivät on kohdennettu 13–21-vuotiaille nuorille, joilla on kokemusta lastensuojelusta. Näillä lastensuojelupäivillä on kuultu nuorten näkemyksiä lastensuojelusta ja sijaishuollosta ja vuodesta toiseen toistuva teema on ollut lasten osallisuus sekä toive tulla kuulluksi. Nuoret ovat esittäneet toiveita välittävästä ja kunnioittavasta kohtaamisesta sekä siitä, että luottamuksellisessa suhteessa nuoret voisivat kertoa omia näkemyksiään ja mielipiteitään. Nuoret ovat vuodesta toiseen nostaneet lastensuojelupäivillä tärkeimmäksi sen, kuinka nuori voi itse olla osallisena omassa arjessaan. Nuorten esiintuomat toiveet konkreettisista käytännön teoista eivät ole suuria, mutta vaativat aikuiselta lasten ja nuorten kohtaamista kuunnellen sekä hyvän luottamussuhteen rakentumista.

Valtionneuvosto (2021, s. 6–13) on asettanut vuonna 2020 parlamentaarisen komitean valmistelemaankansainvälistä lapsistrategiaa, joka nojautuu YK:n (60/1991) Lapsen oikeuksien sopimukseen. Komitean jäsenet koostuvat kaikkien eduskuntaryhmien edustajajäsenistä sekä lapsen oikeuksien asiantuntijoista. Lapsistrategian tavoitteena on turvata lapsen oikeuksien toteutuminen YK:n Lapsen oikeuksien mukaisesti. Lapsen osallisuuden tukeminen on vahvasti esillä kansainvälisessä lapsistrategiassa lapsen osallisuuden vahvistamisen ollen sen keskeisenä tavoitteena. Lapsistrategian tavoitteena on pyrkiä kaikin tavoin vahvistamaan lapsen osallisuutta kehittämällä ja luomalla menetelmiä osallisuuden mahdollistamiseksi (Stenvall, 2020, s. 8). Lapsistrategian tarkoituksena on ohjata lapsia ja lapsiperheitä koskevaa politiikkaa ja toimintaa. Lapsistrategian tavoitteena on tuoda esiin lapsen osallisuuden merkitystä yhteiskunnassa ja kuvata sen moniulotteisuutta ja tärkeyttä.

Kansainvälisten lastensoikeuksien professori Laura Lundy on kehittänyt mallin lasten osallisuuden koostumisesta lastenoikeuksien sopimuksen 12 artikla keskiössä (Young voices in decision making., 2021). Tämä malli on ollut esillä kansainvälisessä lapsistrategiassa v. 2015 alkaen.

SPACE – Lasten pitää saada turvallinen ja mahdollistava ympäristö omien mielipiteidensä muodostamiseen ja ilmaisemiseen

VOICE – Lapsia pitää tukea ilmaisemaan mielipiteitään

INFLUENCE – Lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon ja pyrkiä toteuttamaan

AUDIENCE – Lapsen mielipiteitä tulee kuunnella

Kuvio 2. Osallisuuden malli. Mukailten (Young voices in decision making (2021).

4.1 Lapsilähtöistä lastensuojelun kehittämistä

Sijoitettujen lasten kokemus omasta hyvinvoinnistaan on ollut 2019 tehdyn kouluterveys-tutkimuksen mukaan muilla tavoin asuvia ikäverrokkeja huonompi (Ikonen, ym., 2020, s. 17). Tutkimuksen mukaan sijoitetut lapset olivat ikätoveihinsa verrattuna vähemmän tyytyväisiä elämäänsä yleisellä tasolla. Laakson (2019, s.5) tutkimuksen mukaan osallisuus

lisää sijoitettujen lasten hyvinvointia. Lapsen osallisuutta tulisi vahvistaa lapsen arjessa sekä kaikessa päätöksenteossa lapsen elämässä. Lapsen osallisuuden tukeminen on lähtökohta lapsen kanssa työskentelyssä sijaishuollossa. Lapsen osallisuutta on saada olla mukana toteuttamassa, kehittämässä ja arvioimassa omaa elämäänsä koskettavaa työtä. (Saastamoinen, 2010, s. 66; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Lastensuojelun kehittämisessä lapsen osallisuuden tukeminen nähdään tärkeimmäksi lastensuojelun tehtäväksi (Timonen-Kallio, 2010, s. 6). Lapsen osallisuuden tukeminen vaatii lapsen kanssa työskenteleviltä valmiuksia kuunnella lasten toiveita sekä mielipiteitä (THL, 2023). Yksittäisen työntekijän on haastavaa toimia vain omalta osaltaan lapsen osallisuutta vahvistaen, mikäli työyhteisö ei anna tukeaan.

Sijaishuollossa laatu koostuu hyvistä kohtaamisista arjessa (Hoikkala & Lavikainen, 2015, s. 45). Lapsi lopulta itse arvioi omien kokemustensa perusteella, miten laatu on toteutunut hänen itsensä kohdalla. Erityisesti tästä syystä lapset tulisi ottaa mukaan kehittämään laadukkaita lastensuojelupalveluita ja laadun toteutumista arvioivia työvälineitä.

Osallisuus koostuu kuudesta eri osallisuuden muodosta:

Kuvio 3. Lapsen osallisuuden muodostuminen lastensuojelussa. Mukailten (THL, 2023)

Lapsen osallisuus muodostuu lastensuojelun käytännön työskentelyssä kuudesta eri osaluueesta, joista ensimmäinen on vapaus kieltäytyä osallistumasta (THL, 2023). Osallistuminen on aina lapselle vapaaehtoista. Lapsen kieltäytyessä osallistumasta, tulisi miettiä

olisiko lapsella jotain vaihtoehtoisia tapoja olla osallisena. Toinen osallisuuden muoto on Lapsen mahdollisuus saada tietoa omista oikeuksistaan, omasta roolistaan sekä omasta prosessistaan. Tiedonantovelvollisia tässä ovat viranomaiset, joiden tulee antaa lapselle tieto lapsen sen ymmärtäen. Kolmantena osallisuuden muotona on Lapsen mahdollisuus vaikuttaa omaan prosessiinsa asianosaisena. Neljäntenä muotona on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä. Lapsen mahdollisuus tuoda esiin omat mieliteensä ja toiveensa hänen kanssaan työskenteleville aikuisille. Viidentenä muotona on mahdollisuus saada tukea mielipiteiden ilmaisuun. Lasta voidaan kannustaa ja rohkaista tuomaan esille omat ajatukset ja toiveensa. Kuudes osallisuuden muoto on Lapsen mahdollisuus itsenäiseen päätöksentekoon. Itsenäiset päätökset ovat usein suhteessa lapsen ikään, mutta pienelläkin lapsella on mahdollisuus tehdä päätöksiä arjen pienissä asioissa.

Lapsen osallistuminen kehittämiseen ja toiminnan suunnitteluun muuttaa lapsen roolin passiivisesta aktiiviseksi toimijaksi sekä voimaannuttaa lasta, jolla voi olla taustallaan kokemus siitä, ettei ole aiemmin tullut kuulluksi (Oranen, 2023). Lapsen osallistuminen kehittämiseen antaa lapselle tunteen siitä, että hänen näkemyksillään on merkitystä ja hänen mielipiteitään kunnioitetaan. Lapsen osallistuminen lisää läpinäkyvyyttä lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa ja lapsen mukanaolo kehittämässä lisää laatua prosessiin, kun lapsen näkökulma on huomioituna alusta loppuun.

Lapsen osallisuutta voi tukea hyvinkin arkisissa kohtaamisissa ja hyvin moninaisin tavoin (Kalliomeri, 2021, s. 208). Arkisissa tilanteissa tapahtuva kehittäminen on arvokasta ollessaan lapselle tärkeää, toimintatapa lapselle luontainen ja mielekäs sekä lasten mielipiteitä ja toiveita oikeasti kuullaan. Arkisissa kohtaamisissa lapsille on hyvä mahdollistaa hetkiä, joissa he voivat tuoda vapaasti esille omia tarpeitaan ja toiveitaan. Lapsen osallistuminen kehittämiseen ja kokemus kuulluksi tulemisesta mahdollistaa lapselle kokemuksen siitä, että on arvokas, kokemuksen osallisuudesta sekä kyvykkyydestä, joka kannustaa vaikuttamaan asioihin myös tulevaisuudessa.

Sijoitetut lapset voivat huonommin kuin muut samanikäiset lapset keskimäärin (Tiili, 2020, s. 55–56). Sijoitettujen lasten hyvinvointiin tulisi lastensuojelupalveluita kehittäessä kiinnittää erityistä huomiota. Lapsen hyvinvointi lähtee arjesta sijaishuoltopaikassa, kaikista niistä perushoivan, turvallisuuden tunteen sekä ympärillä olevien suhteiden merkityksestä

(Hirvonen & Westerlund, 2021). Palveluja kehitettäessä tulisi turvata hyvän arjen rakenteita ja yhdessä kehittämistä. Lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi tulisi kehittää erilaisia vaikuttavuutta mittaavia mittareita sekä laadun varmistamista erilaisilla palaute- ja asiakastytyväisyyskyselyillä. Palautteiden kerääminen mahdollistaa luontevan vuorovaikutustilanteen lapsen ja työntekijän välille sekä mahdollistaa toiminnan uudistamista ja muutosta sekä lapselta saadun tiedon valjastamista arjessa tapahtuvan toiminnan kehittämiseen.

Norjalaisessa tutkimuksessa (2021) oli haastateltu sijaishuollossa asuvia, iältään 11–18-vuotiaita nuoria, ja heiltä oli kysytty, mitä neuvoja he haluaisivat antaa aikuisille, jotka työskentelevät sijoitettujen lasten ja nuorten parissa (Fylkesnes, ym.). Nuorten vastauksissa ylitse muiden oli noussut vahvasti toive, että heidän mielipiteensä otettaisiin huomioon niin päivittäisissä päätöksentekotilanteissa kuin lastensuojelun prosesseissakin.

Lapsen osallisuutta on se, että hän voi olla omien kykyjensä ja omasta halustaan mukana kehittämässä ja arvioimassa lastensuojelulaitoksessa tehtävää työtä, sillä lastensuojelulaitoksen lähiyhteisö on lapsen koti (Hotari ym., 2009, s.117). Osallisuuden kokemuksella on tärkeä merkitys lapsen identiteetin kehityksessä sekä osallisuus opettaa myös lasta näkemään itsensä osana tätä yhteisöä. Kun lapset saavat mahdollisuuden kertoa omista toiveistaan ja tarpeistaan, mahdollistaa tämä aikuisille tarjota tälle lapselle juuri tämän lapsen näköistä huolenpitoa (Kalliola & Paaso, 2021, s. 146).

4.2 Palautteen pyytäminen lapselta.

Palautteen pyytäminen lapselta on lapsen mielipiteen selvittämistä ja kuulluksi tuleminen lisää lapsen osallisuutta, joka on lasten- ja nuorten perusoikeuksia (Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991). Lasten kohtaamisessa tärkeintä on tunne, tunne kuulluksi tulemisesta ja sitä kautta tunne siitä, että on arvokas (Inkinen, 2018, s. 181).

Palautetta pyytäessämme pyrimme siirtämään katsettamme tulevaisuuteen ja siihen, miten voisimme toimia entistäkin paremmin (Silvennoinen & Tilli, 2017, s. 30). Palautetta pyytämällä luotamme palautteen antajaan ja toivomme palautteen antajalta rehellisyyttä. Palautteen pyytäminen vaatii pyytäjältä sekä halua kuulla toisen näkemyksiä, että valmiutta ymmärtää toisen näkökulmaa (Ahonen & Lohtaja-Ahonen, 2014, s.143).

Lastensuojelulaitoksessa päivittäin lapsia kohtaavalla työntekijällä voi olla erilaisia ajatuksia yhdessä kehittämisen muodoista, mutta paras tapa on kysyä asiaa oman elämänsä asiantuntijalta, eli lapselta suoraan (Kalliomeri, 2021, s. 213). Työntekijällä voi olla myös tietoa ja oletuksia lapsen toiveista, mutta ne eivät ole kirjattuna mihinkään. Säännöllinen palautteen pyytäminen lapselta ja yhdessä toiminnan arviointi mahdollistavat lapsen toiveiden ja tarpeiden dokumentoinnin ja sitä kautta lapsen tarpeita vastaavan toiminnan kehittämisen. Lapselta itseltään voidaan kysyä: Mitä sinä tarvitset ja toivot, jotta tuntisit olosi rakastetuksi? Mitä toivot minulta/meiltä aikuisilta? (Kalliola & Paaso, 2021, s. 154). Lapsen osallisuus ei toteudu aina itsestään ja se onkin aikuisten vastuulla huolehtia siitä, että lapsi tulee kuulluksi toiveineen ja tarpeineen kysyen sitä lapselta itseltään. Kun lapset voivat itse kertoa omista toiveistaan ja tarpeistaan, voivat aikuiset tarjota lapselle juuri hänen tapiaan vastaavaa huolenpitoa (Kalliola & Paaso, 2021, s. 154).

Lapsia työssään kohtaavien aikuisten olisi tärkeää pyytää lapsilta suoraa palautetta (Pesäpuu, i.a). Lasten antaman palautteen perusteella aikuiset pystyvät arvioimaan onko kohtaamisessa onnistuttu ja onko työskentely lasten mielestä ollut heidän asioitaan edistävää ja mitä täytyisi huomioida ja kehittää edelleen työskentelyssä lapsen kanssa

Lapselta palautetta tai mielipidettä pyytäessä on muistettava huomioida aina vastaamisen vapaaehtoisuus (Malja, ym., 2019, s. 51). Lapsella on oikeus myös olla osallistumatta ja ilmaisematta mielipidettään häntä koskevissa asioissa. Lapsen mielipidettä kuultaessa on toimittava hienovaraisesti ja lasta ei tule millään tavoin painostaa eikä hänen mielipiteisiinsä pyrkiä vaikuttamaan.

5 AMMATILLISEN OSAAMISEN KEHITTÄMINEN

Ammatillisessa kasvussa työntekijä tutustuu itseensä osana työyhteisöä ja yhteiseksi koetua arvomaailmaa (Kiviniemi ym., 2014, s. 134–135). Ammatillinen kasvu on prosessi, joka sisältää yksilöllisen, inhimillisen, yhteisöllisen ja sosiaalisen kasvun. Ammatillinen kasvu on päättymätöntä. Työelämä muuttuu ja vaatimukset ja työnkuvaukset voivat muuttua ja tämä vaatii työntekijältä aina sopeutumista tilanteeseen ja näin ammatti identiteetti muuttuu ja kehittyy. Työntekijän on itsensä sitouduttava jatkuvaan prosessiin ja itsensä kehittämiseen.

Ammatillisen kasvun edellytyksenä on niin työntekijän kuin organisaationkin halu ja kyky oppia uusia asioita ja tämän lisäksi työntekijälle tulee mahdollistaa työssään monipuolisia oppimistilanteita ja mahdollisuuksia (Niiranen & Nokelainen, 2020, s. 5). Ammatillisen kasvun prosessin ymmärtäminen edellyttää myös ymmärrystä siitä, että kaikki työtehtäviin välillisestikin vaikuttavat muutokset yhteiskunnan rakenteissa vaikuttavat ammatillisen kasvun edellytyksiin.

Omaohjaajan työ itsessään kehittää omaohjaajaa koko aikaisesti, mutta myös omaohjaajan on itseohjautuvasti kehitettävä itseään (Hirvonen, 2023, s. 65). Jatkuvan kehityksen alla omaohjaajalla ovat erityisesti vuorovaikutustaidot sekä kyky dialogisuuteen vuorovaikutussuhteissa. Kun omaohjaajatyötä tehdään omalla persoonalla, on omaohjaajan tärkeää olla vuorovaikutuksessa lapseen mahdollisimman aito. Ammatillinen kehitys vaatii itsereflektiota, osaamistarpeiden tunnistamista, omaohjaajan omaa motiivia kehittyä sekä työnantajan tarjoamaa mahdollisuutta lisäkoulutuksiin sekä työnohjaukseen. Työnohjauksessa omaohjaaja voi tarkastella omaa ammatillista kasvuaan ja osaamistaan suhteessa työn haastavuuteen.

Laadukkaan omaohjaajatyön tekeminen vaatii koko aikaista omien toimintatapojen tarkastelua (Hirvonen, 2023, s. 66). Uutta tutkittua tietoa tulee hyödyntää työssä ja omaa työkentelyä ja tapaa ajatella tulee kehittää ajan vaatimusten mukaisesti ja sitä mukaan, kun asioista saadaan lisää vaikuttavaa tutkimustulosta.

5.1 Itsearviointi ammatillisen osaamisen kehittämisen tukena

Omien työskentelytapojen ja työssä suoriutumisen arviointi on välttämätön edellytys työssä kehittymiselle. Omia ominaisuuksia ja vahvuuksia tulee hyvin harvoin mietittyä ja kirjattua ylös (Lindholm, 2012, s. 54). Oman toiminnan arviointi on toiminnan kehittämisen tärkeä osa-alue (Kuntoutussäätiö, i.a.). Omaa toimintaa on tärkeää pysähtyä arvioimaan ja tarkastelemaan säännöllisesti. Itsearviointi työkaluna antaa tietoa toiminnan organisointiin, toiminnan arviointiin sekä osaamisen kehittämiseen.

Itsearviointi on oman toiminnassa kriittistä ja järjestelmällistä tutkimista (Holma, 2003, s. 12-13). Itsearviointi mahdollistaa muutosta tai kehitystä vaativien osaamistarpeiden esiin tulemisen sekä tuo esille asioita, jotka voivat jäädä arkipäiväisessä toiminnassa huomiotta. Itsearviointi tukee työntekijän omaa oppimista sekä mahdollistaa yhteisötasolla tapahtuvaa toiminnan kehittämistä ja arviointia. Itsearviointi motivoi työntekijää sekä edistää työntekijän sitoutumista toiminnan kehittämiseen. Itsearviointi antaa myös tärkeää tietoa siitä, mitkä asiat koetaan työssä merkitykselliseksi sekä missä halutaan kehittyä. Työntekijän omassa ammatillisen kasvun prosessissa reflektio on itsearviointia, jossa työntekijä arvioi itseään ja omaa toimintaansa (Malja ym., 2019, s. 32). Reflektioimalla omaa toimintaansa mahdollistuu myös itsestä oppiminen. Lastensuojelussa työyhteisöissä tulee olla rakenteita, jotka mahdollistavat oman toiminnan äärelle pysähtymistä ja oman toiminnan tarkastelua, kuinka oma toiminta vaikuttaa lapsen kokemuksiin. Itsetuntemus kehittyy vuorovaikutuksellisissa suhteissa. Rakentavaan vuorovaikutukseen kykeneminen edellyttää itsetuntemusta (Aaltonen, ym. 2014. s. 166).

Itsearviointi ja erilaiset reflektiotyökalut antavat kysymysten muodossa tukea ajatuksille (Aaltonen, ym. 2014. s. 172). Oman osaamisen tarkastelu ja itsereflektio mahdollistavat tunnistamaan sellaisia toimintatapojen piirteitä, joita joko on tärkeää vahvistaa, tehdä muutoksia tai luopua kokonaan toimintatavoista, jotka eivät vie haluttuun lopputulokseen tai edistä tavoitteita (Aaltonen, ym. 2014. s. 166). Tavoitteet ohjaavat toimintaa sekä motivoivat tekemään parhaansa. Tavoitteita asetettaessa on tärkeää, että työssä suoriutumiseksi on olemassa jonkinlaisia mittareita (Autio, ym. 2010, s. 70). Jotta osaamista ja tavoitteiden toteutumista voidaan jollain tapaa mitata, tulee avaintehtävät määritellä ja näiden avulla mitata onnistumista ja asettaa tavoitteita sen perusteella.

Itsearviointin etuna on se, että toiminnasta paras arviointi tulee tekijältä itseltään (Räisänen, 2005. s. 114). Ohjaajalta itseltään saatu mahdollinen hiljainenkin tieto oman toiminnan taustalla on arvokasta tietoa saada näkyväksi. Joskus arjessa mennään totutuilla toimintatavoilla, toisilta opituilla käytänteillä ja kiireessä ettei tiettyjä asioita ja osa-alueita tule ajatelleeksi tai huomioitua, joten itsearviointi välineenä auttaa hahmottamaan näitä asioita nostamalla ne arvioinnin kohteeksi.

Toiminnan kehittämiseen orientoituessa on tärkeää, että työyhteisön jäsenet tarkastelevat omaa toimintaansa kriittisesti huomioiden myös oman onnistumisensa (Lindholm, ym. 2012, s. 131). Oman toiminnan tarkastelussa onnistumisiin keskittyminen lisää motivaatiota ja lisää onnistumista työtehtävien hoidossa.

5.2 Kehityskeskustelu ammatillisen kehityksen tukena

Kehityskeskustelut ovat tulleet osaksi suomalaista työelämää 1970-luvulla, kun organisaatioissa alettiin pyrkiä tavoitejohtamiseen (Autio ym., 2010, s. 20 – 21). Tavoitejohtamisessa pyrittiin antamaan työntekijöille vastuuta omasta osaamisesta, josta työntekijät sitten raportoivat esihenkilölleen näissä keskusteluissa. Kehityskeskustelu-termi vakiintui vasta 1990-luvulla, kun työelämätahojen oli kehitettävä toimintaansa jatkuvasti pysyäkseen kilpailukykyisenä.

Kehityskeskustelut ovat esihenkilön ja tämän alaisen välisiä suunniteltuja, ennalta sovittuja keskusteluja, joilla on tietty tavoite (Autio ym., 2010, s. 29). Kehityskeskustelut ovat luonteeltaan järjestelmällisiä ja toteutuvat säännöllisesti. Järjestelmällisen kehityskeskustelusta tekee esimerkiksi organisaation käyttämä keskustelurunko kehityskeskustelujen tueksi ja säännönmukaiseksi sen, että yleensä organisaatiossa järjestetään kehityskeskusteluita tietyin väliajoin. Toimivilla kehityskeskustelukäytänteillä voidaan edistää työntekijän ammatillista kehitystä. Kehityskeskustelut toimivat ammatilliseen kasvuun keskittyvänä keskustelutilanteena esihenkilön ja työntekijän välillä. Kehityskeskustelut ovat tilaisuus arvioida työntekijän osaamista, oppimistarpeita sekä vahvuuksia (Lindholm, ym., 2012, s. 63).

Kehityskeskusteluissa keskitytään keskustelemaan työntekijän osaamis- ja kehittymistarpeista sekä siitä, mitä työssä onnistuminen ja kehittyminen edellyttää (Autio ym., 2010, s. 36).

Kehityskeskustelut antavat paljon sekä esihenkilölle, että työntekijälle (Autio ym., 2010, s. 36–38). Esihenkilö saa kehityskeskustelun avulla kuvan siitä, millaista osaamista työntekijällä on ja kuinka motivoitunut työntekijä on kehittämään itseään. Esihenkilöllä on tässä yhteydessä myös mahdollisuutta arvioida työntekijän kehityspotentiaalia. Työntekijä taas hyötyy kehityskeskustelusta silläkin tavoin, että kehityskeskustelun avulla työntekijä hahmottaa omat rajansa ja omat mahdollisuutensa. Kehityskeskustelun onnistumisen edellytys on se, että kummallakin osapuolella tulee olla riittävä kuva yrityksen toiminnasta ja sen tavoitteista. Työntekijällä tulee olla mahdollisuus suunnitella omaa työtään ja osallistua päätöksen tekoon. Edellytyksenä on myös esihenkilön ja työntekijän välinen luottamus ja dialoginen vuoropuhelu. Kehityskeskustelujen tulee sisältää työn tavoitteet ja mahdolliset haasteet niissä. Kehityskeskustelun lähtökohta on katseen suuntaaminen tulevaisuuteen ja tuleviin tavoitteisiin ja niihin pääsemiseen. Kehityskeskusteluissa käydään läpi tavoitteita asetettaessa työntekijän nykyistä osaamista ja millaisia osaamistarpeita työntekijällä on (Autio, ym., 2010, s. 72). Tavoitteita asetettaessa pohditaan yhteisesti millaisissa asioissa työntekijä pyrkii kehittymään ja millä tavoin näihin tavoitteisiin päästään.

Kehityskeskustelujen onnistumiseen vaikuttaa olennaisesti tilanteeseen valmistautuminen (Lindholm, ym., 2012, s. 63). Kehityskeskusteluissa käytettävät lomakkeet ovat tärkeitä ja toimivia työkaluja keskustelun ohjaamiseen ja siihen, että tärkeimmät asiat tulee käsiteltyä ja niiden äärelle pysähtymiselle on aikaa. Lomake mahdollistaa myös tilanteeseen etukäteen valmistautumisen ja asioiden pohtimisen ennalta.

5.3 Palaute ammatillisen kehityksen tukena

Palaute auttaa palautteen saajaa kehittymään ammatillisesti (Rasila & Pitkonen, 2009, s.5). Palaute on lähtökohta oppimiselle ja ammatilliselle kasvulle. Palautteen avulla voimme saada tietomme sellaista tietoa, jota emme itse havaitse omassa toiminnassamme (Silvennoinen & Tilli, 2017, s.32). Meillä jokaisella voi olla omassa toiminnassamme ikään kuin sokea alue, jonne omat havaintomme eivät ylety.

Palaute antaa saajalleen näkökulman itsestään toisen näkemänä ja kokemana ja tätä kautta avautuu uusia hyödynnettäviä näkökulmia (Rasila & Pitkonen, 2009, s.35).

Palaute on tehokkain tapa käynnistää muutos omissa toimintatavoissa (Ahonen & Lohtaja-Ahonen, 2014, s.29). Työelämässä kukaan ei tee virheitä tahallaan, mutta eivät välttämättä näe tekemiään virheitä elleivät saa palautetta. Saatu palaute käynnistää muutoksen työntekijän ajatusmaailmassa ja toiminnassa.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Toiminnallisen opinnäytetyön teoriatausta

Toiminnallinen opinnäytetyö on kehittämistyö, jossa aluksi määritellään työn tavoitteet ja menetelmät ja sen jälkeen työskentelyä aikataulutetaan ja pohditaan, kuinka syntynyt tuotosta arvioidaan ja kuinka siitä hankitaan palautetta (Kostamo, ym., 2022, s. 11–12). Toiminnallisen opinnäytetyön tietoperustassa käsitellään keskeiset käsitteet, jotka nivoutuvat lopulta tehtyyn tuotokseen, jossa teoria ja menetelmät ja työskentely kohtaavat. Toiminnallinen opinnäytetyö tehdään aina yhdessä yhteistyötahon kanssa johonkin yhdessä todettuun tarpeeseen tai haasteeseen, joka kaipaa kehittämistä.

Salosen (2013, s. 7) mukaan kehittämistoiminta on yläkäsite kaikelle sellaiselle toiminnan kokonaisuuksille, työskentelylle ja määritelmille, jonka perusteella syntyy jotain täysin uutta. Kehittämistoiminta kehittämisen ideologisine lähtökohtineen, sääntöineen ja sitoumuksineen luo käytännön kehittämishankkeelle pohjan, jolta hankkeeseen sitoutuneet henkilöt lähtevät viemään eteenpäin.

Kehittämistyö voidaan jakaa tutkimukselliseen sekä projektimuotoiseen (Salonen, 2013, s. 9). Tutkimuksellinen kehittämistyö pitää sisällään akateemisen tutkimuksen tunnusmerkkejä, mutta tutkimuksellinen kehittämistyö ei vaadi kaikilta osin tieteenalan sääntöjen ja vaatimusten noudattamista. Tutkimuksen tunnusmerkkejä ovat universaalisuus, kaikkia tieteenaloja ja tieteen tutkijoita koskee täysin samat vaatimukset, saavutettu tieto on kaikkien saatavilla, puolueettomuus sekä kriittisen tarkastelun kestävyys. Tutkimustyössä tuotetaan uutta tietoa tieteen tutkimuksen sääntöjen ohjaamana. Tutkimustyön tavoite on tuottaa uutta tietoa, mikä mahdollistaa kehittämisen ja uudet innovaatiot.

Projektimuotoinen kehittämistyön tunnusmerkit ovat projektin ainutlaatuisuus ja -kertaisuus. (Salonen, 2013, s. 11). Projektityö on ajallisesti ja aiheiden osalta rajattu, tavoitteellinen ja suunnitelmallinen sekä nimettyjen työntekijöiden tekemä. Ryhmätoiminnalla projektityön tuloksena on täysin uusi ajatus, idea tai tuotos.

Kehittämistyötä voidaan kuvata lineaarisesti ja spiraalimaisesti eteneväksi tai Salosen (2013, s. 16) kehittämänä konstruktivistisena etenemismallina. Linearisessa mallissa kehittäminen etenee suunnittelusta loppuarviointiin hyvin suoraviivaiseen tapaan (Salonen, 2013, s. 15). Spiraalimallissa taas kehittäminen etenee kehänä, jossa kehittämistyön perustelu, organisointi, toteutus ja arviointi kiertävät uudelleen kehää arvioinnin jälkeen. Tässä mallissa reflektio ja arviointi ovat keskeisessä roolissa. Konstruktivistisena etenemismalli taas on yhdistelmä lineaarisesta ja spiraalimaista mallia. Konstruktivistisena etenemismallille ominaista on huolellinen suunnittelu, toiminnasta oppiminen, arviointiin pysähtyminen ja uudelleen suuntautuminen sekä vuorovaikutuksellisuus. Tämä opinnäytetyöprosessi mukailee tätä mallia.

6.2 Tiedonhankintamenetelmät

Tässä kehittämistyössä käytetään kehittämistoimintaa tukevaa teoriaa. Teorian avulla pyritään perustelemaan aiheen valinnan ajankohtaisuus, tärkeys ja pyritään teoriapohjalla perustelemaan valinnat kehittämistoiminnassa. Tiedonhankintavälineiksi on valittu kehittämistyöhön sopivat menetelmät: kirjallisuuden hyödyntäminen, tutkimuspäiväkirjan pitäminen (havainnointi), keskustelu, arviointi (dialoginen keskustelu) ja benchmarking-menetelmä (Salonen, 2013, s. 22–23).

6.2.1 Kirjallisuus

Kirjallisen teorian kerääminen kehittämistyön pohjalle vaatii laajaa perehtyneisyyttä aiheeseen monesta eri näkökulmasta. Kokonaiskuvan hahmottamisen jälkeen hahmotetaan keskeiset käsitteet, jotka toimivat pohjana kehittämistoiminnalle ja ovat kehittämistoiminnan kannalta ne olennaisimmiksi valitut käsitteet. Kirjallisuutta valittaessa on kiinnitettävä huomiota lähdekriittisyyteen (Hirsjärvi, ym.2009, s. 109–114). Lähteiden arvioinnissa on kiinnitettävä huomioita lähteiden tunnettavuuteen, luotettavuuteen, ikään, alkuperään, uskottavuuteen ja totuudellisuuteen. Aineiston karttuessa tutkimuksen näkökulma ja aiheen rajaus etenee lopulta täsmällisemmäksi tiedonkeruuksi, aineiston analysoinniksi ja pohdinaksi.

Keskeisten käsitteiden hahmottamisen jälkeen lähdettiin kirjallisuutta etsimään aiheista

- Omaohjaajuus lastensuojelussa
- Lapsen osallisuus
- Ammatillisen osaamisen kehittäminen

Teoriapohjaa omaohjaajuudesta kartutettaessa käytettiin Seamk-Finnaa, Theseusta ja Google Scholaria. Kirjallisuudesta löytyi paljon lastensuojelun perusteoksia, joissa oli lyhyesti omaohjaajuus mainittuna. Theseuksesta perehdyttiin laajasti omaohjaajuudesta jo aiemmin tehtyihin opinnäytteisiin ja niissä käytettyihin lähdeaineistoihin. Omaohjaajuuden määrittelystä löytyi teoretietoa kirjallisuudesta, josta hyödynnettiin vanhempaakin teoriaa omaohjaajuus käsitteen avaamisessa, sillä omaohjaajuus on sinällään ollut työmenetelmänä vakiintunut sijaishuollon laitoshoidossa jo hyvin pitkään. Omaohjaajuuden teoriapohjaan tutustuttaessa havaittiin, että omaohjaajuuteen liitetään usein hyvin vahvasti kiintymyssuhdeteoria, sillä omaohjaajuus nähdään korjaavana ja korvaavana kiintymyssuhteena, joten mukaan hyväksyttiin tässä aihepiirissä vanhempia lähteitä, kuten Sinkkonen (2001). Toki kiintymyssuhteen pohjalla Sinkkosonkin kirjoituksissa on klassinen Bowlbyn teoria, joka on vuodelta 1979 ja paljon käytetty ja teoria sopii vielä tänä päivänäkin kuvaamaan kiintymyssuhdetta eri näkökulmista.

Omaohjaajuuden teoriaan perehdyttäessä havaittiin aineistojen pohjalta, että omaohjaajuuden kuvauksen lisäksi tarvitaan omaohjaajan tehtäviä monimuotoisuuden ja eri osaamistarpeiden vuoksi myös oma lukunsa omaohjaajan osaamisvaatimuksille, jotta se puoltaisi mahdollisimman hyvin myös aiheen valintaa omaohjaajan ammatillisesta kehitystarpeesta. Omaohjaajan osaamisvaatimuksia kartuttaessa teoriaa löytyi pääosin melko tuoreista verkkolähteistä, tunnettujen julkaisijoiden julkaisusarjoista, sillä lastensuojelussa laatu ja laadukkaan lastensuojelutyön edellytykset ovat usein olleet myös liitettyinä lastensuojelun ammattilaisten osaamiseen eri näkökulmista.

Tämän lisäksi nostettiin isoksi omaksi luvukseen omaohjaajatyön laatukriteerit, jotka osataan on laadittu ohjaamaan ja yhtenäistämään omaohjaajatyöskentelyä. Omaohjaajan

itsearviointilomakkeen kysymykset on pohjustettu omaohjaajatyön laatukriteereihin sekä yhteistyötahon omaohjaajan toimenkuvan kuvaukseen. Sijaishuollon laatukriteerit luovat perustan lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi sijaishuoltoon sijoitetulle lapselle, joten näiden kriteereiden hyödyntäminen itsearviointilomakkeen laatimisessa tuo laatunäkökulman lomakkeiden sisältöön ja perustelevat lomakkeiden tärkeyttä. Itsearviointilomaketta suunniteltaessa poimittiin sijaishuollon laatukriteereistä omaohjaajan työtehtävien osalta sellaisia kriteereitä, jotka olivat myös mainittuna lastensuojeluyksikön omaohjaajan toimenkuvauksissa, ja ne muutettiin vastattavaan muotoon väittämiksi.

Lapsen palautelomakkeen väittämät olivat luonteeltaan suhdeperustaisia, joka perustellaan teoriassa kiintymyssuhteen tärkeyden näkökulmasta. Kiintymyssuhteeseen omaohjaajuuden näkökulmasta perehdyttäessä havaittiin, että kiintymyssuhde edellyttää luottamuksellisen suhteen rakentumista sekä sitä, että lapsi kokee olonsa turvallisesti sekä tulee nähdyksi ja kuulluksi omaohjaajasuhteessa. Lapsen lomakkeelle koottiin näitä kiintymyssuhteen edellytyksiä vastattavaan muotoon väittämiksi. Lapsen palautelomakkeen väittämät koskivat esimerkiksi lapsen kokemusta turvallisuudesta sekä kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta.

Lapsen osallisuus nousi opinnäytetyön isoimmaksi luvuksi tärkeydellään ja perustellen lapsen palautelomaketta lapsen mielipiteen kuulemisen työkaluksi ja omaohjaajatyöskentelyssä lapsen ja omaohjaajan suhdetta parantavaksi. Osallisuudesta oli tarjolla hyvin paljon materiaalia ja oli ilahduttavaa lukea erilaisista lapsen osallisuutta parantavista hankkeista ja kuinka se on nostettu poliittisellakin tasolla hyvin korkealle tavoitteissa mahdollistaa lasten osallisuus kaikissa lasta koskettavissa asioissa. Lapsen osallisuudesta löytyi tunnettujen julkaisijoiden verkkolähteistä hyvinkin runsaasti tietoa, jota hyödynnettiin teoriapohjaa kirjoitettaessa. Osallisuus on käsitteenä niin laaja, että osallisuutta pyrittiin lähestymään tässä erityisesti lapsen kuulemisen näkökulmasta perustelemaan lapsen palautelomakkeen tärkeyttä. Lasten osallisuutta lastensuojelussa olikin tutkittu tuorein tutkimuksin runsaasti ja lapset itse olivat nostaneet toiveensa osallisuudesta kaikissa tutkimuksissa. Tämä tukee vahvasti perustetta sille, että lapsen palautelomake on tärkeä lapsen osallisuuden mahdollistamisen keino.

Lisäksi myös omaohjaajan itsearviointilomakkeen laatimisessa tuettiin lasten osallisuutta hyödyntäen teoriapohjasta saatuja lasten ja nuorten itsensä tuottamia toiveita ja ajatuksia lastensuojelun kehittämiseksi. Nuorten suosituksissa lastensuojelun ja sijaishuollon kehittämiseksi nuoret olivat esittäneet toiveen, että sijaishuoltoapaikassa olisi tilaa unelmille, ja nuorten unelmia suojeltaisiin sillä ne vaalivat toivoa ja lisäävät uskoa tulevaan (Vario, ym. 2012, s. 47). Itsearviointilomakkeessa on tätä toivetta kuullen toteamus ”Tiedän lapsen tulevaisuuden toiveista ja haaveista.”, jotta tämä herättäisi ajatuksia omaohjaajassa ja antaisi omaohjaajalle mahdollisuuden pohtia kuinka on työssään antanut tilaa lapsen unelmille ja kuinka paljon niitä yhdessä on työstetty. Tämä antaa myös omaohjaajalle mahdollisuuden pohtia, voisiko hän toimia työssään vielä enemmän lapsen tulevaisuuden toiveita ja unelmia kuullen.

Ammatillisen kasvun ja ammatillisen kehittymisen teoriapohjaan löytyi helposti ja kattavasti tietoa, suurimpana haasteena teoriapohjaa luodessa oli aiheen käsittelyn rajaaminen. Ammatillisen kasvun mahdollistavat menetelmät, itsearviointi, palaute sekä kehityskeskustelu muodostivat raamit, joissa aihetta käsitellään perustelevaan lomakkeiden suunnittelua.

6.2.2 Tutkimuspäiväkirja

Tutkimuspäiväkirja auttaa selventämään ajatuksia ja toimii muistiinpanovälineenä eri tapahtumille, mitä, milloin, miksi. Tutkimuspäiväkirja voi olla vapaamuotoinen ja siinä voi kuvata prosessissa matkalla syntyneitä omia ja toisen oivalluksia, vastaan tulleita haasteita, otteita luetuista asioista sekä omia ajatuksia matkan varrelta. Tutkimuspäiväkirja auttaa prosessin hallinnassa ja toimii muistin tukena (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Tutkimuspäiväkirjaa alettiin pitämään prosessin alkuvaiheista lähtien muistiinpanovälineenä ja työskentelyn hallinnan apuna. Tutkimuspäiväkirja kulki koko opinnäytetyöprosessin aina mukana tekemisen rinnalla ja tutkimuspäiväkirjaan kirjoitettiin jokaisesta työskentelypäivästä jotain muistiin, sillä jälkikäteen prosessia kuvatessa olisi mahdotonta enää muistaa kaikkien vaiheiden tapahtumia. Tutkimuspäiväkirja on toiminut prosessissa omien ajatusten ja havaintojen keräämisen oivallisena välineenä. Tutkimuspäiväkirjaan on kerätty keskustelut yhteistyötahon kanssa, lomakkeiden arvioinnista saadut kommentit sekä kehitysehdotukset.

6.2.3 Dialoginen keskustelu

Dialoginen keskustelu on pyrkimystä tuottaa ymmärrystä toisen näkökulmista ja luoda merkityksiä sitä kautta kohteena oleville asioille (Sitra, 2018). Dialogisen keskustelun lähtökohtana on osallistujien tasa-arvoisuus. Dialogisuus edellyttää sitä, että jokaisen osallistujan näkökulma on yhtä arvokas. Dialogisuus on toisen näkökulmien kuuntelemista ja ymmärryksen löytämistä, vaikkei yhteisymmärrys asiassa olekaan päätavoitteena. Dialogisuus edellyttää myös keskinäistä luottamusta. Luottamus siihen, että toisen mielipiteet ovat arvokkaita auttaa kuuntelemaan tarkasti toisen sanomaa ja se luo mahdollisuuden itselle myös oppia toisen kertomista näkökulmista.

Kehittämistyön eri vaiheissa käytiin keskustelua lastensuojeluyksikön johdon kanssa heidän toiveistaan ja ajatuksistaan kehittämistyön suhteen. Keskusteluista sai hyviä näkökulmia työskentelyyn ja saadut palautteet ja kommentit lomakkeista eri vaiheissa auttoivat kehittämään lomakkeista parhaiten lastensuojeluyksikköä palvelevan kokonaisuuden.

6.2.4 Benchmarking

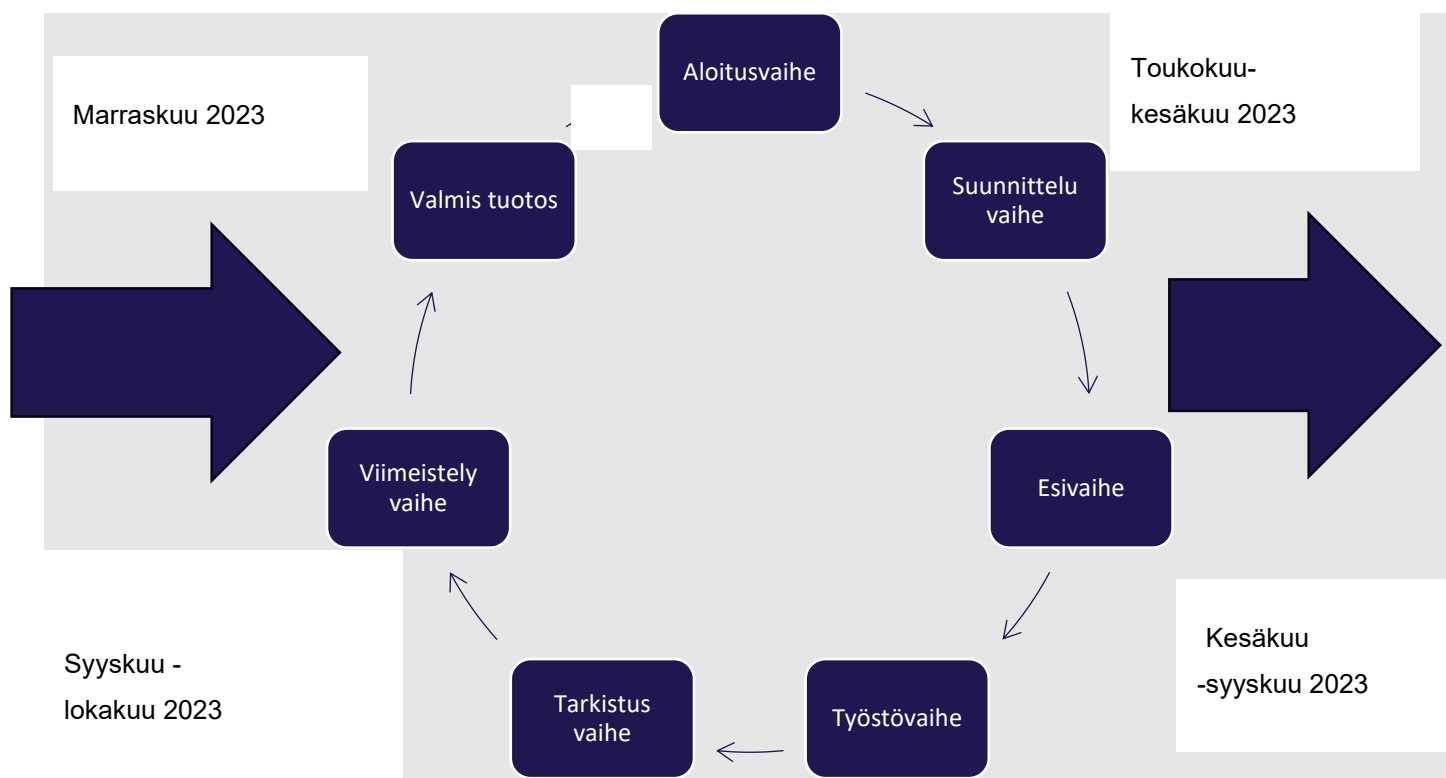
Benchmarking on vertaisarviointia, jossa yritetään löytää kehittämiselle mahdollisimman hyvä esikuva, jota hyödyntäen pyritään vertailun avulla löytämään uusia ratkaisuja, tekemään uusia tavoitteita ja suunnitelmia oman kehittämistyön edistämiseksi (THL, 2023) Kehittämistyössä hyödynnettiin benchmarking-menetelmää tutkimalla lomakkeita, joita aiemmin on tehty itsearviointin ja palautelomakkeiden osalta. Itsearviointiin liittyen perehdyin sosiaali- ja terveysalalla käytettyyn ITE-itsearviointi- ja laadunhallintamenetelmään, joka antoi lomakkeen rakentamiselle hyviä hyödynnettäviä näkökulmia (Holma, ym., 2010). ITE3-2010-laadunhallinnan lomakkeistoista hyödynsin lomakkeen kysymysten sanavalintoja ja kysymysten asettelua. Laadunhallintalomakkeissa oli myös 5 portaiset vastausvaihtoehdot, kuten laaditussa itsearviointilomakkeessakin vaikkakin vastausvaihtoehdoiltaan päädyttiin hieman erilaisiin vastausvaihtoehtoihin.

Lapsen palautelomakkeen osalta tutkittiin lapsille suunnattuja palautekyselyitä sekä lastensuojelulaitoksessa lapsilla käytössä olevaa elämänlaatu- ja tyytyväisyyskyselyä 3x10D (Duodecim terveystietä, 2023). Haasteellisenä koettiin se, että lapsen lomakkeen on tarpeen palvella niin eri ikäisiä lapsia, että lomakkeen oli oltava riittävän selkeä. 3x10D-kyselyistä hain esimerkkejä kysymysten asetteluun ja yksinkertaistamiseen palvelemaan mahdollisimman eri ikäisiä lapsia.

7 OMAOHJAAJAN ITSEARVIOINTILOMAKE JA LAPSEN PALAUTELOMAKE

7.1 Suunnitteluprosessi

Lomakkeiden suunnitteluprosessi eteni Salosen (2013, s. 16) kehittämänä konstruktivistisena etenemismallina aloitusvaiheesta eli idean syntymisestä suunnitteluvaiheeseen, esivaiheeseen, työstämismvaiheeseen ja tarkistuksen kautta uudelleen viimeistelyyn useita kertoja kunnes tuotos oli viimeistely viimeisimpään muotoonsa ja tuotos julkaistu valmiina.

Kuvio 4. Suunnitteluprosessin eteneminen.

7.2 Aloitusvaihe

Aloitusvaihe pitää sisällään kehittämistarpeen löytämisen ja sen ympärille rakentamaan lähtemisen (Salonen, 2013, s. 17). Aloitusvaiheessa kehittämisidea lähtee syntymään ja lähdetään kartoittamaan alustavaa kehittämistehtävää, toimintaprosessia ja siihen osallistuvia toimijoita sekä heidän vastuutaan ja sitoutumisen tasoaan.

Prosessi käynnistyi siitä ajatuksesta, että opinnäytetyönä halusin luoda jonkin hyvin konkreettisen ja työelämää palveleva tuotoksen. Käydessäni keskustelua opinnäytetyöstä lastensuojeluyksikön kanssa, nousi keskusteluissa esille tarve ja toive kehittää omaohjaajuuksia. Idea tuottaa jotain konkreettista omaohjaajatyötä kehittävää lähti siitä kirkastumaan ja hahmottumaan pikkuhiljaa. Omaohjaajatyöskentelyn laadun kehittämiseksi lähdin perehtymään lastensuojelun laatusuositukseen ja omaohjaajaa koskeviin laatukriteereihin, joista lähtikin sitten kehittämään idea omaohjaajan itsearviointilomakkeista, jotka osin pohjautuivat laatukriteereihin. Omaohjaajatyöskentely on suhdeperustaista työskentelyä ja omaohjaajatyöskentelyn keskiössä on lapsi, joten koin ehdottoman tärkeänä mahdollistaa lapsen mielipiteiden ja toiveiden kuulemisen, joten ajattelin itsearviointilomakkeen rinnalle lähteä kehittämään myös lapsen palautelomaketta.

7.3 Suunnitteluvaihe

Aloitusvaiheen jälkeen prosessissa tulee suunnitteluvaihe, jossa tehdään alustavaa suunnitelmaa kehittämistyöstä sekä laaditaan kirjallinen opinnäytetyösuunnitelma (Salonen, 2013, s. 17). Suunnitellaan myös mukana olevat toimijat sekä heidän vastuunsa ja roolinsa. Mitään ei voi täysin vielä tarkkaan tietää, sillä prosessi elää varmasti edetessään, mutta pyritään siihen, että suunnitelma tehdään mahdollisimman huolellisesti.

Suunnitteluvaiheessa kirkastin ajatusta itsearviointilomakkeesta, kehittämistyön tavoitteesta ja tarkoituksesta. Suunnitteluvaihe käynnistyi teorian tiedon etsimisellä ja keskeisten käsitteiden hahmottelulla. Lähdin tutkimaan teorian tietoa omaohjaajatyöskentelystä, laatukriteereistä sekä osaamisvaatimuksista. Itsearviointilomakkeen teoriapohjaksi etsin teoriaa myös ammatillisesta kehityksestä, itsearvioinnista sekä kehityskeskustelusta ammatillisen kehityksen tukena. Näin vahvistui itsearviointilomakkeen tarkoitus:

Omaohjaajan itsearviointilomakkeen on tarkoitus toimia omaohjaajan ammatillisen kehityksen tukena. Itsearviointilomaketta on tarkoitus käyttää kehityskeskusteluissa ohjaamaan keskustelua omaohjaajan työtehtäviin ja niistä suoriutumiseen. Tarkoitus on, että omaohjaajan itsearviointilomake toimisi kriittisenä oman toiminnan tarkastelun muotona oman ammatillisen kehityksen tukena ja antaisi kehityskeskusteluun työvälineen, joka ohjaa keskustelun omaohjaajan toimenkuvaan ja omaohjaajan omiin kokemuksiin. Lomakkeen

tarkoitus on toimia osaamiskartoituksena niin omaohjaajalle itselleen kuin myös esihenkilölle ja ohjata kehityskeskustelussa keskustelua siihen, miten esihenkilö voisi osaltaan edistää omaohjaajan ammatillista kehitystä jollain tietyllä osa-alueella. Itsearviointilomakkeen on tarkoitus toimia itsereflektion välineenä antaen sitä kautta mahdollisuuden oppia itsestään ja omista vahvuuksistaan.

Suunnitteluvaiheessa kävin keskusteluja niin lastensuojeluyksikön toiminnanjohtajan kuin yksikönjohtajankin kanssa keskustellen itsearviointilomake-ajatuksista. Itsearviointilomake sai innostuneen vastaanoton, joten lähdin tekemään tarkempaa suunnitelmaa ja lisäksi laadin opinnäytetyösuunnitelman, jonka hyväksyi sekä opinnäytetyön ohjaajani että lastensuojeluyksikön toiminnanjohtaja, jonka sovittiin toimivan myös opinnäytetyön yhdyshenkilönä lastensuojeluyksikössä. Opinnäytetyösuunnitelmassa sovittiin kehittämistyön raamit ja yhteiset säännöt.

Suunnitteluvaiheessa lähdin kartoittamaan lapsen palautelomakkeen tarkoitusta ja kuinka se palvelisi mahdollisimman hyvin paitsi myös keskiössä olevaa lasta kuin myös omaohjaajaa. Lähdin etsimään teoriaa perustelemaan lomakkeen valintaa ja tärkeyttä. Valitsin lapsen palautelomakkeen pohjalle teoriaa omaohjaajuudesta kiintymyssuhteen näkökulmasta sekä lapsen osallisuudesta ja palautteen pyytämisestä lapselta.

Määrittelin lapsen palautelomakkeen tarkoituksen: Lapsen palautelomakkeen tarkoitus on osallistaa lasta tuomaan esille oma näkemyksensä omaohjaajan ja lapsen välisestä suhteesta. Palautelomakkeen on tarkoitus tuoda avoimuutta omaohjaajan ja lapsen väliseen suhteeseen sekä mahdollistaa lapsen kuulluksi tulemisen omaohjaajalle. Lapsen palautelomakkeen tavoite on herättää keskustelua omaohjaajan ja lapsen välillä lapsen kokemuksista, kuinka lapsi kokee omaohjaajasuhteen ja mitä hän toivoisi enemmän tai lisää. Lapsen palaute voidaan pyytää lapselta useamman kerran tietyin väliajoin, sillä omaohjaajasuhde kehittyy ja syvenee ajan myötä. Lapsen palautelomakkeen tarkoitus on myös terävöittää sitä ajatusta niin lapselle kuin omaohjaajalle, että omaohjaajatyötä tehdään lasta kuullen ja omaohjaaja on lasta varten.

Lapsen palautelomake ajatuksesta sain palautetta työelämäyhteistyötaholta, että on hyvä, että olen ottanut lapsen palautelomakkeen omaohjaajatyön kehittämisen rinnalle lapsen

osallisuutta tukevana ja mahdollistavana keinona. Itse koin tämän hyvin tärkeänä asiana ja nostin osallisuuden myös teoriaosuudessa isoimmaksi kokonaisuudeksi, mutta siitä huolimatta koin hieman haastavana pitää yhtenäisenä näiden kahden erilaisen lomakkeen sekä teoria-, että suunnitteluprosessia.

7.4 Esivaihe

Suunnitelmavaiheen jälkeen alkaa prosessissa esivaihe, jossa kehittämistyössä siirrytään sinne toimintaympäristöön, missä työtä tehdään (Salonen, 2013, s. 17). Esivaihe voi olla käytännössä nopea sisältäen yhteistyötahon kanssa yhteisesti sovittujen asioiden kertomista ja tulevan työskentelyn suunnittelua.

Suunnitelman tekemisen jälkeen jatkoin teoriaan vielä syvemmin ja lähdin tutustumaan tarkemmin lastensuojeluyksikön omaohjaajatyön rakenteisiin ja omaohjaajan toimenkuvaan. Lastensuojeluyksikössä oli perehdytyskansioon avattu hyvin omaohjaajan toimenkuvaa ja omaohjaajan tehtäväalueita. Lomakkeita ideoidessani ja kysymyksiä mietittäessäni nousi ajatus, että lastensuojeluyksikön omaohjaajan toimenkuvan kuvaukset sopisivat lomakkeen raameiksi ja pohjaksi laatukriteerien lisäksi. Lastensuojeluyksikön omaohjaajan toimenkuvan kuvaus toimi pohjana lomakkeen rakenteelle ja yhdessä näistä kuvauksista sekä laatukriteereistä muodostuu teoriapohja kaikille kysymyksen asetteluille.

Tässä vaiheessa kävin keskustelua myös lastensuojeluyksikön yksikönjohtajan kanssa ja esitin hänelle ideani itsearviointilomakkeesta. Pyysin yksikönjohtajalta ajatuksia ja toiveita lomakkeen rakenteesta, sillä lomakkeen on tarkoitus palvella yksikönjohtajia kehityskustelujen työkaluna. Sain yksikönjohtajalta hyviä ideoita lomakkeen rakentamiseen sekä siihen, että kysymyksiä saa olla alkuun hyvinkin reilusti ja niitä on sitten helpompi vähentää ja tiivistää tarvittaessa.

Yksikönjohtajalta sain vinkkiä siihen, että voisiko lomakkeet olla jopa sähköisiä ja ryhdyin tutkimaan tätä mahdollisuutta tutustuen lomakkeiden luomiseen Nappula-kirjausjärjestelmään. Lisäksi lastensuojeluyksiköllä oli käytössään sähköinen palautekyselypalvelu. Lomakkeiden luonnetta ja käyttöä pohtiessani keskustelin asiasta myös lastensuojeluyksikön toimitusjohtajan kanssa ja keskustelussa kävi ilmi hänen kokemuksensa sähköisten

lomakkeiden ja palautteiden käytöstä, että sähköisiä palautteita täytetään yhä paperisia lomakkeita vähemmän. Lisäksi pohdin itsearviointilomakkeen osalta sitä, että lomakkeen täyttämiseksi on tarkoitus antaa omaohjaajalle hyvin aikaa ja kiireisen lastensuojeluyksikön arjen tuntiessani ja tiedostaen, että myös laitteistoja on käytössä rajallinen määrä, koin loppujen lopuksi parhaaksi vaihtoehdoksi toteuttaa lomakkeen paperisena versiona. Toki niin, että lomake on saatavilla ja sopimusten mukaisesti muokattavissa lastensuojeluyksikön yhteisellä verkkolevyllä, josta se on tulostettavissa täytettäväksi. Lisäksi paperisen lomakkeen etuna näin myös sen, että paperiseen versioon on mahdollista tehdä täydennyksiä ja kirjata omia havaintoja kehityskeskustelussa lomaketta käsiteltäessä.

Lapsen palautelomakkeen suunnittelussa perehdyin siihen, millaisia palautejärjestelmiä ja käytänteitä lastensuojeluyksikössä on jo käytössä. Selvitin, että lastensuojeluyksikössä on käytössä asiakaspalautelomakkeet lapsille ja vanhemmille, mutta nämä palautekyselyt koskevat koko lastensuojeluyksikön toimintaa. Laatimani lapsen palautelomakkeen on tarkoitus pyytää lapselta palaute ja pyytää lasta kertomaan oma kokemuksensa lapsen ja omahoitajan välisestä suhteesta.

Lapsen lomakkeen osalta pohdin paljon lomakkeen ulkoasua, kysymysten asettelua sekä sitä, että kuinka saisin suunniteltua lomakkeen

7.5 Työstövaihe

Työstövaihe on kehittämistyön raskain vaihe prosessissa mukana oleville, mutta myös an-toisin (Salonen, 2013, s. 18). Tässä vaiheessa mahdollistuu toiminnasta oppiminen ja ammatillinen kehitys. Työstövaihe on toimintavaihe ja vaiheena prosessissa pisin ja haastavin pitäen sisällään menetelmät mitä tehdään, teoretiedon kartoittamisen, mitä tarvitaan kehittämistyön taustalle sekä tavat, kuinka kehittämistyötä toteutetaan ja kuinka dokumentoidaan.

Työstövaiheessa lähdin suunnittelemaan lomakkeita perehtymääni teoretietoon pohjaten. Benchmarking- menetelmää hyödyntäen tutustuin erilaisiin valmiisiin itsearviointilomakkeisiin ja päädyin lopulta valitsemaan lomakkeen rakenteeksi monivalintakysymykset, Likertin

5-portaisella asteikolla, josta 1= täysin samaa mieltä – 5 = täysin eri mieltä (Hirsjärvi, 2009, s. 200).

OMAOHJAAJAN ITSEARVIOINTILOMAKE

Seuraavat väittämät koskevat omaohjaajatyöskentelyäsi omaohjaajatyön eri osa-alueilla. Valitse kunkin väittämän kohdalta parhaiten soveltuva vaihtoehto 1= täysin eri mieltä, 2= jokseenkin eri mieltä, 3=en samaa enkä eri mieltä, 4= jokseenkin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä

	täysin eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	en samaa enkä eri mieltä	jokseenkin samaa mieltä	täysin samaa mieltä

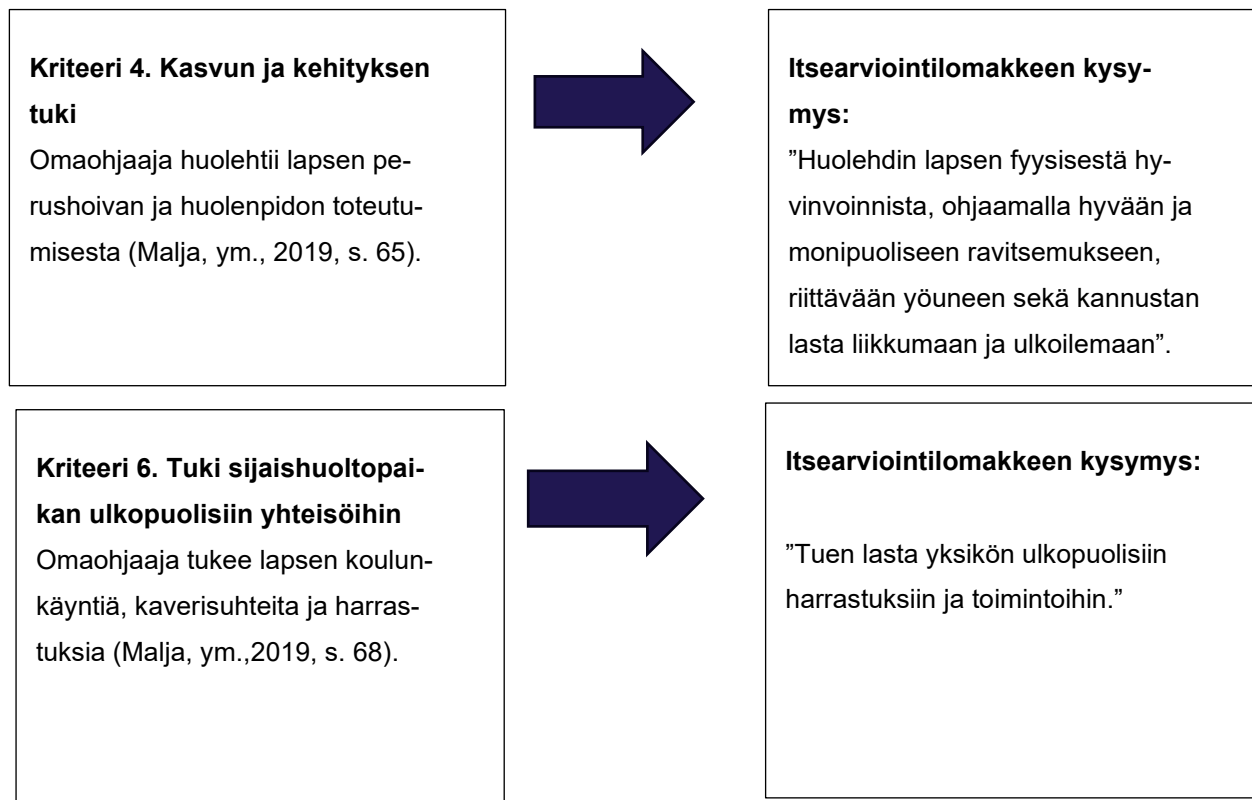
Kuvio 5. Omaohjaajan itsearviointilomakkeen rakenne.

Päädyin monivalintakysymyksiin omaohjaajan tehtävien hallinnan osalta, jotta se auttaisi vastaajaa pohtimaan omaohjaajuutta hyvin monipuolisesti. Ajattelin, että 5-portainen asteikko olisi hyvä herättämään keskustelua ja antaisi useampia vaihtoehtoja valita.

Monivalintakysymysten lisäksi laadin itsearviointilomakkeelle avoimia kysymyksiä, jotka tarkentavat omaohjaajan omia kokemuksia osaamisalueista sekä antavat omaohjaajalle vapauden itse kertoa toiveistaan ja tarpeistaan (Hirsjärvi, 2009, s. 201).

Lomakkeen laatukriteeriksi ja tavoitteeksi muodostui lomakkeen selkeys, helppo täytettävyys, kattavuus sekä konkreettisuus. Järjestin kysymykset aihepiireittäin. Ja sain opinnäytetyön ohjaajaltani ehdotuksen jaotella ja otsikoida eri kysymysalueet ja näin tehdessäni havaitsin lomakkeen selkeytyvän. Otsikoin kysymys osa-alueet kysymysten luonteen mukaan. Itsearviointilomakkeen kysymyksiä on yhteensä 38 kattaen aihealueet turvallinen kasvuympäristö ja omaohjaajasuhteen luominen, yhteydenpidon tukeminen/suhde läheisiin, tavoitteellinen ja suunnitelmallinen työskentely, hoiva ja huolenpito, koulunkäynnin tukeminen, ystävyyssuhteet/harrastukset sekä dokumentointi/raportointi.

Alla esimerkki, kuinka sijaishuollon laatukriteereitä on hyödynnetty lomakkeiden kysymysten asettelussa:

Kuvio 6. Esimerkki sijaishuollon laatukriteereiden käyttämisestä.

Lapsen lomaketta työstäessäni ja etsiessäni teoriaa taustalle päädyin siihen, että lapsen palautelomake nojaa taas teoriapohjaltaan omaohjaajan ja lapsen välisen suhteen tarkasteluun kiintymyssuhteen edellytysten näkökulmasta ja päädyin suunnittelemaan kysymykset suhdeperustaisiksi. Lomakkeen kysymykset perustuvat lapsen kokemuksiin omaohjaajasuhteesta. Lomakkeen tarkoitus on mahdollistaa lapselle tunne kuulluksi tulemisesta sekä edistää lapsen ja omaohjaajan välistä suhdetta.

Kiintymyssuhteen näkökulma näkyy kysymyksissä niin, että kysyin kysymyksiä siitä, kuinka turvalliseksi lapsi kokee olonsa ja kuinka hän koee voivansa luottaa omaohjaajaansa.

Alla esimerkki lapsen palautelomakkeen kysymyksestä:

	Kyllä 	En osaa sanoa/ En halua vastata 	Ei
Teemme paljon asioita yhdessä omaohjaajani kanssa			

Kuvio 7. Esimerkki lapsen palautelomakkeen kysymyksestä ja lomakkeen rakenteesta.

Tarkoitus on, että lapsi täyttää lomakkeen ensin itse ja tämän jälkeen omaohjaaja palaa lomakkeeseen keskustelemalla lapsen kanssa. Lomakkeen on tarkoitus lisätä avoimuutta lapsen ja omaohjaajan välille ja mahdollistaa sen, että lapsella on mahdollisuus kertoa omaohjaajalle mitä hän toivoisi omaohjaajaltaan sekä omaohjaajan on mahdollista lomaketta läpikäydessään mahdollistaa lapselle tunnetta, että omaohjaaja haluaa kuulla lapsen toiveita ja ajatuksia toimiakseen entistä paremmin. Tarkoituksena on, että lapsen turvalliseksi kokemassa omaohjaajasuhteessa lapsen olisi mahdollista tuoda myös esille epäkohtia ja tämä mahdollistaisi omaohjaajan ja lapsen välille keskustelua siitä, mitä voisi parantaa ja kuinka voisi toimia, että lapsella olisi mahdollisimman hyvä ja turvallinen olla omaohjaajasuhteessa.

Lomakkeen oli tarkoitus olla riittävän lyhyt, mutta kuitenkin kattava sisällöltään. Lapselle suunnatussa lomakkeessa pohdin paljon sitä, kuinka saan lomakkeesta tarpeeksi selkeän ja palvelemaan hyvin eri ikäisiä lapsia. Kysymysten asettelussakin oli tärkeä miettiä kysymysten ymmärrettävyyttä ja selkeyttä (Hirsjärvi, 2009, s. 202). Ensin päädyin tekemään

lapsen lomakkeen kolmiportaiseksi Kyllä, Joskus ja ei, mutta muutin vastausvaihtoehdot lopulta Kyllä, En osaa sanoa tai En halua vastata ja Ei -vaihtoehdoiksi, sillä lapselta palautetta pyytäessä lapsella tulee olla myös mahdollisuus kieltäytyä vastaamasta tai osallistumasta. Kysymykset pohjautuvat lapsen kokemuksiin omaohjaajan ja lapsen välisestä vuorovaikutussuhteesta. Lomakkeessa on puolistrukturoituja kysymyksiä ja myös avoimia kysymyksiä, jotka kartoittavat lapsen kokemuksia omaohjaajastaan sekä lapsen toiveita omaohjaajalleen (Hirsjärvi, 2009, s. 201).

7.6 Arviointivaihe

Tarkistusvaiheessa kehittämistyössä mukana olevat toimijat arvioivat yhdessä tuotosta joko niin, että arvioinnin jälkeen se siirtyy viimeistelyvaiheeseen tai vaihtoehtoisesti takaisin työstövaiheeseen (Salonen, 2013, s. 18). Arviointivaihe voi olla lyhyt ja kertaluontoinen, tai vaihtoehtoisesti se voi sisältää useita arviointivaiheita ennen viimeistelyvaiheeseen siirtymistä.

Lähetin lomakkeet ensimmäiseen arviointiin ja pyysin lomakkeista kommentteja lastensuojeluyksikön johdolta. Esitin kysymyksiä rakenteista ja toivoin kehitysehdotuksia. Lomakkeesta tuli kommenttia, että kysymysten määrä oli oikein hyvä ja sain vielä ehdotuksia, aihealueista, joista voisi esittää lisäkysymyksiä. Kehittämisehdotuksissa ehdotettiin myös avointen kysymysten yhdistämistä, josta omaohjaaja voisi poimia itselle tärkeimmät ja vastata niihin. Lapsen lomakkeen osalta sain palautetta siitä, että kysymyksiä oli hyvä määrä ja että suhdeperustaiset kysymykset olivat hyvä ajatus. Kehittämistä lapsen lomakkeen osalta nähtiin siinä, että kysymykset voisivat olla vielä konkreettisempia ja olisi hyvä pohtia sitä, kuinka pienemmät lapset kysymykset ymmärtävät.

Tein ehdotusten mukaiset muutokset lomakkeisiin ja lähetin ne uudelleen arvioitavaksi toiminnanjohtajalle. Toiminnanjohtaja lähetti nämä edelleen yksikönjohtajalle sekä toimitusjohtajalle. Sain yhdeltä yksikönjohtajalta kehitysehdotuksia lomakkeiden kysymysten muotoiluun sekä ideoita lisäkysymyksistä. Ideat lisäkysymyksistä liittyivät lastensuojeluyksikön omaohjaajan toimenkuviin, joita toivottiin vielä tarkennettavan. Itse pohdin vielä

itsearviointilomakkeen rakennetta ja päädyin vielä lisäämään kysymyksiä aihealueista, joita en ollut vielä mielestäni käsitellyt riittävästi. Kysymyksiä tuli lopulta 38. Kysymysten määrä oli aika korkea, mutta mielestäni vaati nämä kaikki, jotta omaohjaajan työtehtävät oli huomioitu jokaisesta näkökulmasta.

Näiden muutosten jälkeen esitin vielä tekemäni muutokset johdolle ja pyysin lupaa saada pilotoida lomakkeita omaohjaajalla sekä lapsella. Alun perin ajatukseni oli pilotoida näitä lomakkeita isommalla joukolla omaohjaajia, mutta lopulta ajallisesti tämä kävi niin haastavaksi, että päädyin pilotoimaan lomakkeen yhdelle omaohjaajalle ja yhdelle lapselle, jotta saisin kuitenkin hieman palautetta lomakkeiden toimivuudesta niiden varsinaiselta kohde-ryhmältä.

Lähetin lomakkeet sähköpostitse yhdelle omaohjaajalle saatekirjeen kera, jossa kerroin lomakkeista ja niiden tavoitteesta ja tarkoituksesta sekä pyysin omaohjaajaa kokeilemaan lomakkeen täyttämistä ja kertomaan minulle tämän jälkeen ajatuksiaan lomakkeesta, täyttävyydestä sekä siitä, miltä lomake tuntui täyttää. Pyysin omaohjaajaa myös pyytämään omahoidettavalta lapselta samaista, että hän pyytäisi lasta täyttämään lomakkeen ja pyytäisi lapselta myös palautetta siitä, miltä lapsesta tuntui lomaketta täyttää.

Omaohjaaja pilotoi omaohjaajan itsearviointilomakkeen täyttämällä lomakkeen ajatuksella ja tämän jälkeen antoi minulle palautetta lomakkeesta. Omaohjaaja antoi palautetta, että lomakkeessa oli paljon kysymyksiä, mutta koki kaikki kysymykset oleellisena. Omaohjaaja oli kokenut lomaketta täyttäessä, että lomakkeesta oli saanut hyviä herätteitä ja muistutuksia siitä, mitä kaikkea omaohjaajan tehtäviin kuuluukaan. Omaohjaaja koki avoimet kysymykset lomakkeen lopussa hyvänä, että niihin voi myös avoimesti kertoa ajatuksiaan mitä kysymykset mahdollisesti ovat herättäneet. Omaohjaaja piti kysymysten järjestystä sekä avoimien kysymysten järjestystä hyvänä ja selkeänä. Omaohjaajalla oli noussut lomaketta täyttäessä ajatus siitä, että lomakkeella oli sellaisia hyviä kysymyksiä, mitkä todella herättävät ajattelemaan omaa toimintaa. Kokonaisuudesta omaohjaaja kommentoi, että lomakkeella korostui hyvin se, miten henkilökohtaista ja monipuolista työtä omaohjaaja tekee ja kuinka tärkeää on oppia tuntemaan lapsi kokonaisvaltaisesti haaveineen ja toiveineen. Omaohjaaja koki lomakkeen hyvänä ja koki saaneensa lomakkeen avulla ahaa-elämyksiä ja hyviä herätteitä omaan työskentelyynsä.

Omaohjaaja oli pyytänyt myös omaohjattavaa lasta täyttämään lapsen palautelomakkeen. Lapsi oli suhtautunut lomakkeen täyttämiseen ensin hieman varauksella, mutta lähtenyt kuitenkin lomaketta täyttämään. Osassa kysymyksiä lapsi oli pohtinut, että kumpakohan omaohjaajaa lomakkeessa mahdetaan tarkoittaa ja lomakkeen täyttö olisi omaohjaajan näkemyksen mukaan vaatinut mahdollisesti tarkennusta, että kumpaa omaohjaajaa lapsi ajattelee lomaketta täyttäessään. Lisäksi osa kysymyksistä oli ilmeisesti ollut lapselle hankalampi täyttää samaisesta syystä, kun ei ollut tarkalleen määritelty kumpaa omaohjaajaa kysymykset koskevat ja omaohjaajan näkemyksen mukaan kysymyksiin vastaamisen haasteisiin voisi vaikuttaa lapsen suhde omaohjaajaansa: hyvässä ja luottamuksellisessa suhteessa kysymyksiin vastaaminen voi olla helpompaa, kun taas hankalammaksi koettussa suhteessa motivaatio lomakkeeseen vastaamiseen saattaa olla heikompi. Lapsi oli vastannut kaikkiin kysymyksiin, mutta se kuinka syvällisesti ja ajatuksella oli lähtenyt näitä pohtimaan, on hieman kysymysmerkillä. Omaohjaajan näkemyksen mukaan lomake oli omaohjaajan mielestä sopivan lyhyt ja sopiva lapselle. Omaohjaaja pohti lomakkeesta, että mikäli lapsi täyttäisi lomaketta useammin niin oppisi mahdollisesti enemmän orientoitumaan siihen ja avaamaan vastauksia. Tällä kertaa avoimiin vastauksiin, joissa pyydettiin lasta jatkamaan lausetta ”Omaohjaajani on...” oli vastattu ”ihminen”.

Lomakkeiden pilotointi omaohjaajalla ja lapsella osoittautui hyvin tärkeäksi ja sain omaohjaajan palautteesta paljon hyödyllisiä näkökulmia lomakkeista. Saatu hyvä palaute antoi minulle uskoa ja vahvistusta siihen, että olen onnistunut lomakkeen suunnittelussa ja lomakkeesta tulee olemaan merkittävää hyötyä lastensuojeluyksikön arjessa omaohjaajatyön kehittämisessä ja erityisesti omaohjaajan itsensä itsereflektion välineenä.

Saatu käyttökokemus lapsen lomakkeen täyttämisestä vahvisti omaa ajatustani siitä, että lapsen lomakkeen kysymysten on tärkeää olla hyvin konkreettisia ja lomakkeen lyhyt. Käyttökokemuksen mukaisesti havaittiin, että lapselle voi näiden tuntemusten avaaminen olla yllättävänkin haastavaa ja tästä johtuen lapselle on hyvin tärkeää ohjeistaa lomakkeen täyttämistä sekä perustella se lapselle. Päädyinkin siihen, että laadin vielä lapsen lomakkeen yhteyteen omaohjaajalle ohjeistuksen lomakkeen käyttöön lapsen kanssa, jotta lapselle voidaan lomakkeen täyttö perustella ja lapsi ymmärtää mitä tällä haetaan. Toisaalta ajattelin myös, että ohjeistuksen on hyvä olla sellainen, että omaohjaaja myös löytää

lomakkeen tarkoituksen ja kykenee omalla asenteellaan asiaa kohtaan vaikuttamaan lapsen motivaatioon täyttää lomaketta.

Omaohjaaja oli tehnyt hyvän havainnon siitä, että useamman kerran täytettyään lapsi oppisi mahdollisesti avaamaan paremmin ajatuksiaan ja tunteitaan ja tästä tulikin mieleeni se, että lomaketta onkin hyvä täyttää useamman kerran eri vaiheissa, sillä omaohjaajasuhde muuttuu sitä mukaan, kun luottamussuhde lähtee rakentumaan ja toisaalta lapsi myös oppii lomakkeen avulla paremmin kertomaan toiveistaan sekä avaamaan tuntemuksiaan.

7.7 Viimeistelyvaihe ja valmis tuotos

Viimeistelyvaihe on myös hyvin vaativa ja aikaa vievä vaihe ja sille on varattava hyvin aikaa (Salonen, 2013, s. 18). Viimeistelyvaiheen haastavuus ja aikavievyys voi yllättää, sillä siinä vaiheessa on viimeisteltävä sekä valmistuva tuotos, että raportti.

Viimeistelyvaiheessa laadin vielä ohjeistuksen lapsen lomakkeelle ja tein tarkistukset, että lomakkeet ovat kielipillisesti oikein. Tämän jälkeen lähdin viimeistelemään opinnäytetyötäni ja kehittämistyön raporttia. Viimeistelyvaiheen lopulla lähetin vielä lastensuojelun toiminnanjohtajalle opinnäytetyön raporttini ja pyysin häntä tarkistamaan, onko asiat ilmaistutavalla, josta olemme yhteisymmärryksessä.

7.8 Kehittämistyön luotettavuus ja eettisyys

Kehittämistyössä hyödynnetään tieteellisen tutkimuksen peruseriaatteita ja ollakseen eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa, tulee tutkimuksen noudattaa hyvän tieteellisen käytännön (HTK) ohjeistuksia (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s.11). Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden on saavutettava tutkimusviestinnän vaatimukset myös siinä tapauksessa, että opinnäytetyö tehdään toiminnallisena eikä sisältäisi tutkimusta (Vilkkä & Airaksinen, 2003, s. 82). Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti opinnäytetyön raportoinnin tulee olla koko työskentelyn ajan rehellistä, luotettavaa, arvostavaa ja vastuuntuntoista. Tutkimustoiminnassa tiedonhankinta- sekä tutkimusmenetelmien tulee olla eettisesti

hyväksytyjä sekä muiden tutkijoiden työtä tulee arvostaa käyttämällä asianmukaisia viittauksia (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s.11–14).

Opinnäytetyön tekemisessä olen noudattanut hyvien tieteellisten käytäntöjen ja SeAMK:n kirjallisten töiden ohjeistuksia (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, i.a.). Tein opinnäytetyöni kehittämistyönä yhteistyötaholleni yhdessä sovittujen raamien puitteissa. Huolehdin asianmukaiset sopimukset kuntoon ennen varsinaisen työskentelyn aloittamista. Opinnäytetyön suunnitelmassa olen huolellisesti kuvannut opinnäytetyön raamituksen, eettiset seikat sekä hyväksyttänyt tämän yhteistyötaholla, jonka jälkeen tämä sopimus on liitetty opinnäytetyötä koskevaan sopimukseen. Olen käsitellyt yhteistyötaholta prosessissa saamiani tietoja ehdottoman luottamuksellisesti. Olemme sopineet yhteistyötahon kanssa, etten mainitse yhteistyötahoani nimeltä, enkä tuo millään tavoin esille yrityksestä yksityiskohtaisia tietoja. Raportoinnissani ja prosessinkuvauksessa en yksilöi saamaani tietoa, huolehdin henkilöstön anonymiteetista sekä toimin luottamuksellisesti käsitellessäni saamiani tietoja. Säilytän työssä käyttämäni aineiston noudattaen yksityisyyden ja luottamuksellisuuden vaatimuksia.

Kehittämistyössä käytettyjen menetelmien ja aineistojen käyttö on esiteltävä niin selkeästi ja huolellisesti, että lukija pystyy arvioimaan kokonaisuutta (Salonen, 2013, s. 24). Kehittämismenetelmien- ja tiedonhaun kuvausten, teoriaosuuden sekä kirjallisen raportoinnin tulee muodostaa yhtenäinen, tuotosta palveleva kokonaisuus. Pelkkä toiminnan kuvaus ja tuotoksen esittely eivät riitä, vaan opinnäytetyön raportissa on kyettävä perustelemaan valinnat ja ratkaisut pohjaten ne rakennettuun teoriapohjaan (Vilkkä & Airaksinen, 2003, s. 82).

Opinnäytetyön raportoinnissa olen keskittynyt siihen, että kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet tulevat selkeästi esille sekä teoriaosuus tukee tekemiäni ratkaisuja koko prosessin ajan muodostaen toisiinsa nojaavan kokonaisuuden. Opinnäytetyön alussa olen esitellyt opinnäytetyön aiheen valinnan sekä taustat sille sekä kehittämistyön tavoitteen ja tarkoituksen, jonka jälkeen perustelen valitsemillani teorioilla aiheen tärkeyttä ja valintojani. Pyrin opinnäytetyössäni kuvaamaan hyvin aukottomasti ja selkeästi kehittämisprosessia, jotta tekemästäni työstä tulee lukijalle vaikutelma, että olen tietoinen siitä mitä teen ja kaikelle tekemälleni löytyy teoriapohjalta vastauksia.

Opinnäytetyöni luotettavuutta lisää vahvasti se, että olen käyttänyt ratkaisujeni perusteena Lastensuojelun laatusuosituksen laatukriteereitä sekä lastensuojeluyksikön omia materiaaleja, jolla olen varmistanut sen, että ratkaisuni ovat perusteltavissa vahvasti ja ajankohtaisesti. Luotettavuutta lisää opinnäytetyölleni myös tiivis yhteistyö lastensuojeluyksikön kanssa. Olen käynyt tiivistä keskustelua ja yhteydenpitoa lastensuojeluyksikön kanssa ja saanut työlleni paljon palautetta eri tahoilta, joten myös lastensuojeluyksikön ammattitaito ja lastensuojelun asiantuntijuus on näkyvillä valmiissa kehittämistyön tuotoksessani.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Ajatus omaohjaajatyön kehittämisestä lähti omista ammatillisesta mielenkiinnon kohteesta, joka yhdistyi hyvin yhteistyötahon lastensuojeluyksikön toiveisiin kehittämisen tarpeesta. Lastensuojelussa laatu ja laadun määrittelemisen on nähty haastavana ja osin toimintakäytännöt ovat eri yksiköissä olleet hyvin vaihtelevia (THL, 2021, s. 30). Näihin haasteisiin on vastannut Sosiaali- ja terveysministeriö yhdessä Suomen Kuntaliiton kanssa kehittämälään lastensuojelun laatusuosituksen sijaishuollon laatukriteereillä (Valtioneuvosto, 2019). Tämän sijaishuollon laatukriteeristön on tarkoitus yhdenmukaistaa työskentelytapoja sekä lisätä laadullista työskentelyä lapsen parhaaksi. Lisäksi laatukriteeristöllä on olemassa valvontanäkökulma, että viranomaisten on helpompi valvoa lastensuojelutyön laatua asettamalla nämä osin velvoittavat kriteerit lapsen parasta ajatellen. Laatusuositus on asetettu ohjaamaan lastensuojelutyön tekemistä ja järjestämistä, joten laatusuositukseen perehtyminen on välttämätöntä jokaiselle lastensuojelutyötä tekeväälle (Malja, ym. 2019, s. 9)

Tästä syystä otin vahvaksi teoriapohjakseni lomakkeiden luonnille sijaishuollon laatukriteeristön omaohjaajan toiminnan osalta sekä hyödynsin myös lastensuojeluyksikön omia omaohjaajan toimenkuvauksia ja näin sain laadittua laadukkaaseen työskentelyyn tähtäävän lomakkeiston, joka palvelee lastensuojeluyksikön tarpeita ollen samalla hyvin ajankohdainen. Laatusuosituksissa määritellään, että jokaisen lastensuojelutyötä tekevän on tunnettava oma vastuunsa lastensuojelutyön tekemisessä (Malja, ym. s. 80). Lisäksi on tärkeää, että lastensuojelutyössä osaamistarpeet määritellään selkeästi sekä tarkasti ja osaamista ja ammatillista kehitystä tuetaan suunnitelmallisesti. Lastensuojelun työntekijöiden on arvioitava omaa toimintaansa hyödyntäen tutkittuja tietoa sekä pyrittävä täyttämään osaamistarpeet työyhteisön mahdollistamana. Näihin suosituksiin vahvasti pohjaten perustelen lomakkeiden tärkeyden omaohjaajatyön kehittämisessä ja osaamistarpeiden tunnistamisessa.

Itsearviointilomakkeen oli tavoite olla hyvin kattava sisältäen koko omaohjaajan toimenkuvauksen mahdollisimman kattavasti kaikilta osa-alueilta ja tästä syystä lomakkeesta tulikin varsin pitkä ja siinä oli 38 monivalintakysymystä ja tämän lisäksi avoimet kysymykset

omaohjaajan omien näkemysten ja toiveiden kuulemiseksi. Saatujen palautteiden mukaisesti kysymykset nähtiin kuitenkin kaikki hyvin oleellisena ja tärkeänä ja kysymysten monipuolisuus ja kattavuus nähtiin hyvänä asiana. Lastensuojeluyksikön johdon kanssa keskustellessa nousikin, että tällaisena lomake palvelee hyvin kehityskeskusteluun valmistautumisessa ja valmistautumiseen onkin hyvä varata aikaa ja ajatusta lomakkeen parissa. Lisäksi lomakkeen tarkoitus on toimia omaohjaajan itsereflektion välineenä ja kysymysten avulla omaohjaajalle mahdollistuu oman toimenkuvan ja omien osaamisalueiden, vahvuuksien ja heikkouksien kriittinen tarkastelu, jonka myötä mahdollistuu uusien oppimistavoitteiden asettamisen ja ammatillinen kehittyminen.

Laadin lapsen palautelomakkeen itsearviointilomakkeen rinnalle toimimaan myös omaohjaajan ammatillisen kasvun tukena kuin myös lapsen osallisuutta tukevana menetelmänä. Lapsen osallisuus ja lapsen osallisuuden kehittäminen on aiheena hyvin ajankohtainen ja Lapsen osallisuutta pyritään kansanväliselläkin tasolla tukemaan ja löytämään keinoja mahdollistaa lapsen osallisuus kaikissa lasta koskevissa asioissa (WorldVision. i.a.; Stenvall, 2020, s. 8). Lapsen osallisuuden tukeminen nähdään lapsistrategian keskeisenä tavoitteena pyrkien löytämään poliittisen päätöksenteon avulla valtakunnallisesti keinoja ja menetelmiä lapsen osallisuuden tukemiseen.

9 POHDINTA

Olen työskennellyt itse omahoitajan roolissa aiemmin lastenpsykiatriassa ja sittemmin lastensuojelussa omaohjaajana ja näen näissä rooleissa hyvin paljon samankaltaisuutta erityisesti siinä, että omahoitajan ja omaohjaajan työtehtävät ovat todella moninaiset ja vaativat paljon osaamista ja tietotaitoa asioista, joita ei ammatillisen koulutuksesta ole kaikkea mahdollista saada. Olenkin ollut jo vuosia tässä roolissa työskennelleenä kiinnostunut kehittämään omaohjaajuutta nimenomaan ammatillisen kehityksen näkökulmasta ja sain tähän mahdollisuuden lähteä opinnäytetyönäni kehittämään omaohjaajuutta löytäessäni yhteistyötahon, jossa nostettiin myös toivetta tämän tyyppiselle kehittämiselle. Alusta asti minulla oli ajatuksena ja toiveena kehittää jotain hyvin konkreettista ja lastensuojeluyksikön arkea palvelevaa, joten tästä lähti ajatus itsearviointilomakkeiden laatimisesta. Teoriapohjalta tunnistin jo alalla työskentelevänä, että lastensuojelussa laadullinen työskentely, sen arviointi ja valvonta ovat nyt ajankohtaisia teemoja sekä lapsen osallisuus toisena isona teemana, joten ajatus omaohjaajan itsearviointilomakkeesta ja tämän rinnalle lapsen palautelomakkeesta lähti rakentumaan tähän teoreettiseen viitekehykseen.

Teoriapohjaa rakentaessani haastetta ei ollut niinkään löytää aineistoa, vaan lähinnä se, että osasin poimia ne oikeat asiat, jotka luovat yhtenäisen kokonaisuuden yhdessä kehittämistyön prosessinkuvauksen ja itse tuotoksen kanssa. Tässä onnistuin mielestäni loppujen lopuksi hyvin perustellen valitsemillani teorioilla aiheeni valintaa ja tuotoksen tärkeyttä, ajankohtaisuutta ja luotettavuutta.

Itse lomakkeiden luominen oli aluksi haastavaa, sillä lomakkeiden luomisesta ei minulla varsinaisesti ole aiempaa kokemusta ja siihen oli jokseenkin vähän tarjolla teoriaa. Valitsin lomakkeiden suunnitteluun tiedonhakumenetelmäksi benchmarking-menetelmän ja sitä hyödyntäen ja vertaista vastaavuutta olemassa olevista lomakkeista hakien onnistuin kuitenkin rakenteellisesti nämä toteuttamaan mielestäni onnistuneesti.

Lomakkeiden rakenteille olin asettanut vaatimuksiksi, että ne olisivat selkeitä, helppo täyttää ollen silti riittävän kattavia palvelemaan tarkoitustaan ja tässä koen onnistuneeni.

Varsinainen kehittämisprosessi oli yllättävän aikaa vievä, enkä ehkä ollut varautunut riittävästi etukäteen siihen. Työstin lomakkeita ja lähetin ne työstövaiheessa aina yhteistyöta-
holle kommentoitavaksi ja pyysin lomakkeista palautteita. En saanut lomakkeista niin pal-
joa palautteita kuin olisin toivonut ja lomakkeiden suhteen päädyinkin tekemään hyvin pal-
jon itsenäisiä ratkaisuja. Yhteydenpito lastensuojeluyksikön kanssa tapahtui pääosin säh-
köpostitse ja näin jälkikäteen pohdittuna olisi ehkä ollut ajan säästämiseksi ja tulosten te-
hostamiseksi parempi ollut järjestää joitain tapaamisia, jossa kasvatusten olisi voinut aja-
tuksia vaihtaa ja pyytää palautetta kohdennetummin eri asioista. Lomakkeet kuitenkin jää-
vät lastensuojeluyksikön käyttöön ja heille olen valtuuttanut oikeudet tarvittaessa muuttaa
lomakkeita, mikäli näkevät sen tarpeelliseksi, joten koen, että olen omalta osaltani saanut
tämän kehittämistyön päätökseen odotetulla tavalla.

Pilotoin viimeistelyä vaille olevat lomakkeet lastensuojeluyksikössä, jotta saisin arvokasta
käyttökokemusta vielä hyödynnettyä lomakkeiden viimeistelyssä sekä saisin itse vahvis-
tusta sille, kuinka olen kehittämistyössäni onnistunut. Alun perin ajatukseni oli pilotoida lo-
make useammalla omaohjaajalla ja lapsella, mutta ajankäytöllisesti se kävi haastavaksi to-
teuttaa, joten pilotoin itsearviointilomakkeen vain yhdellä omaohjaajalla. Tästä syystä var-
sinaisten käyttäjien kokemuspalaute jäivät vähäisiksi, mutta saatu käyttökokemuspa-
laute lomakkeesta antoi minulle paljon hyviä havaintoja lomakkeen käytöstä ja vahvistusta
sille, että lomake toimii toivotulla tavalla omaohjaajan itsereflektion välineenä herättäen
ajatuksia.

Lomakkeen täytti pidemmän kokemuksen omaava omaohjaaja ja jäinkin pohtimaan,
kuinka vasta työssä aloittanut omaohjaaja kokisi lomakkeen täyttämisen. Toisaalta sain
myös lomakkeen täyttäneeltä omaohjaajalta havaintoja siitä, että lomake sopisi hyvin
myös työssä aloittavalle havainnollistamaan omaohjaajan toimenkuvan monipuolisuuden.
Juuri työssään aloittaneelle ohjaajalle lomake voisi toimia osaamistarpeiden määrittelyn
välineenä ja lomake voisi olla hyvä myös siinä tapauksessa, vaikka ei olekaan edellytys,
että juuri työssään aloittanut ohjaaja hallitsee kaikki osa-alueet heti täydellisesti.

Itse olen valmiiseen tuotokseen tyytyväinen ja sain omasta mielestäni koottua lomakkee-
seen tärkeät asiat selkeästi ja kattavasti. Saatu käyttäjäpalaute lomakkeen toimivuudesta
antoi vahvistusta sille, että lomakkeesta tuli toimiva ja onnistunut kokonaisuus.

Omaohjaajan itsearviointilomake oli koko prosessin ajan selkeästi enemmän myös vastaanotetumpi. Vaikka lapsen palautelomake nähtiinkin myös lastensuojeluyksikön toimesta hyvin tärkeänä lapsen osallisuuden mahdollistajana, sain tähän lomakkeeseen vähemmän palautetta ja sen käyttö ei noussut niin vahvasti esille keskusteluissa. Itse koin lapsen palautteen kuulemisen alusta asti hyvin tärkeänä ja pohdinkin sitä, että sainko itse tuotua ja perusteltua lomaketta kuitenkin riittävästi. Huomasin itse prosessin aikana, että lomakkeet olivat hieman irrallisia kokonaisuuksia, vaikka toisaalta oli samalla asialla omaohjaajatyön kehittämisessä, mutta toisaalta oma erillinen kokonaisuutensa enkä saanut niitä kulkemaan niin hyvin rinnakkain kuin olisin toivonut. Loppujen lopuksi olen kuitenkin tyytyväinen siihen, että päädyin myös tekemään lapsen palautelomakkeen itsearviointilomakkeen rinnalle omaohjaajatyön kehittämisen välineeksi ja mahdollistamaan lapsen mielipiteen kuulemisen.

Toivon, että ajatustasolla nostan esille tässä työssä sen, että sijaishuollon laatukriteerit ohjaavat omaohjaajatyöskentelyä lapsen etu keskiössä, mutta mitä jos kysyttäisiin asiaa lapselta suoraan? Miten hän kokee omaohjaajansa ja mitä hän toivoisi ja tarvitsisi huolenpidoiltaan. Ymmärsin prosessin aikana myös sen seikan, että lapselta palautteen pyytäminen suoraan tästä asiasta vaatii myös rohkeutta ja valmiutta kuulla saatu palaute. Omaohjaajan työhön kuuluu kuitenkin suhdeperustaisena työskentelynä myös lapsen kaikkien tunteiden vastaanottaminen ja omaohjaaja kokemuksen myötä myös oppii ymmärtämään sitä, että omaohjaajasuhde lapseen muuttuu matkan varrella ja varsinkin sijoituksen alussa on tavallistakin, että omaohjaaja saa osakseen hyvin paljon myös negatiivista tunnetta ja palautetta. Lapsen lomakkeen tavoite kuitenkin on mahdollistaa lapselle palautteen antaminen ja sitä kautta lapselle kertominen, että vaikka hän kokisi jostain asiasta negatiivisiakin tunteita, on ne sallittuja, ja kaikesta huolimatta omaohjaajalla on pyrkimys toimia parhaansa mukaan, että lapsella olisi hyvä olla ja lapsen asiat edistyisivät. Tätä työtä helpottaisi kovasti se, kun lapsi itse ilmaisisi mitä tarvitsisi ja toivoisi omaohjaajaltaan ja tämä oli ajatukseni lapsen lomakkeesta.

Lapsen palautelomakkeen pilotoin yhdellä lapsella ja sainkin tästä käyttökokemuksesta omaohjaajan kautta hyviä havaintoja. Lomake oli lapselle haastavaa täyttää osin, kun hän ei tiennyt kumpaa omaohjaajaa hänen tulee tehtävässä miettiä eikä muutoinkaan ehkä osannut avata tuntemuksiaan, sillä tämä palautteen pyytäminen tällä tavalla oli hänelle

uutta. Niinpä päädyin vielä tekemään ohjeistuksen omaohjaajalle lapsen palautelomakkeen käyttöön, jotta omaohjaaja osaa perustella lomakkeen käytön lapselle ja kun lapsi ymmärtää lomakkeen tarkoituksen paremmin, on hänen mahdollisesti helpompi myös motivoitua lomaketta täyttämään. Näiden kokemusten ja omien havaintojeni perusteella pohdin, että lomake voisi olla arjessa omaohjaajan työkaluna ja lapsen osallisuuden tukemisen välineenä tarvittaessa käytössä ja omaohjaaja voisi itse arvioida tilanteen, missä tilanteessa haluaisi lomaketta käyttää myös vuorovaikutuksen tukena kertomaan lapselle, että omaohjaaja haluaa kuulla lapsen mielipiteitä ja toiveita.

Lapsen lomakkeen luomisessa haasteita minulle tuotti se, että lomakkeen tuli palvella niin isolla ikähaitarilla lapsia. Jos toimisin nyt toisin, niin mahdollisesti tekisin kaksi eri lomaketta, toisen pienemmille ja toisen isommille lapsille, jotta kysymykset olisivat pienemmille riittävän selkeitä, mutta isommilta taas asioita voisi kysyä eri tavoin. Sillä minulla jäi ajatus siitä, että kuinka 17-vuotias kokee lomakkeen täyttämisen verrattuna, kuinka 8-vuotias, sillä voi vaikuttaa motivaatioon, jos lomake koetaan liian lapsellisena.

Kokonaisuutena koen onnistuneeni kehittämistyössä ja vaikken kaikissa asioissa täysin odotusteni mukaisesti, oli tämä minulle arvokas oppimiskokemus. Koen, että olen tämän opinnäytetyöprosessin aikana tehnyt paljon havaintoja eri ilmiöistä sekä teoriapohjan kautta kasvattanut omaa ammatillista osaamistani, joten koen kokonaisuutena tämän prosessin olleen hyvin antoisaa ja opettavaa. Koen olevani työntekijänä kehitysmyönteinen ja tämän prosessin jälkeen entistä valmiimpi ja motivoituneempi kehittämään omaa ammatillista osaamistani ja tämän lisäksi koen minulla olevan valmiuksia myös työyhteisön yhteiseen kehittämiseen.

LÄHTEET

- Aaltonen, T., Kirjavainen, P. Pitkänen, E. (2014). *Kutsumusjohtaja*. Talentum.
- Autio, V.-M., Juuti, P. & Wink, H. (2010). *Keityskeskustelut ja Keskusteleva johtaminen – tuloksellista työhyvinvointia tuottavan johtamisen perusta*. HansaPrint Oy.
- Fylkesnes, M. Larsen, M. Havnen, K. Christiansen, Ö. & Lehmann, S. (2021). *Listening to advice from young people in foster care – From participation to belonging*. *The British journal of social work* 6/2021. <https://academic.oup.com/bjsw/article/51/6/1983/6324232>
- Halonen, K. & Salosivu, P. (2023). Laitoshoidon laatuksiteereistä hyvän kohtelun suunnitelmaan. Teoksessa Kekkonen, E. & Jahnukainen, J. (toim.) (2/2023). *Näkökulmia sijaishuoltoon*. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 2/2023. <https://www.lskl.fi/julkaisut/nakokulmia-sijaishuoltoon/>
- Heino, T. (2020) *Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat menetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 12/2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140861/RAP2020_012_Mik%C3%A4%20auttaa_22022021.pdf?sequence=9&isAllowed=y%20#page=95
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Kariston Kirjapaino Oy. (15. uud.p)
- Hirvonen, M. (2023). Omaohjaaja lapsen luottoaikuisena lastensuojelun sijaishuollossa. Teoksessa Kekkonen, E. & Jahnukainen, J. (toim.) *Näkökulmia sijaishuoltoon*. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 2/2023. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/06/20230605NakokulmiaSijaishuoltoonJulkaisuValmis.pdf>
- Hirvonen, M. & Westerlund, O. (16.12.2021). *Sijoitettujen lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi tarvitaan vahvaa yhteistyötä*. <https://itla.fi/sijoitettujen-lasten-hyvinvoinnin-turvaamiseksi-tarvitaan-vahvaa-yhteistyota/>
- Hoikkala, S. & Lavikainen, V. (2015). *Sattumuksia vai suunnitelmallisuutta. Selvitys sijaishuollon laadusta*. Lastensuojelun keskusliitto. <https://www.lskl.fi/julkaisut/sattumuksia-vai-suunnitelmallisuutta-selvitys-sijaishuollon-laadusta/>
- Holm, R., Poutanen, P. & Ståhle, P. (2018). *Mikä tekee dialogin? Dialogisen vuorovaikutuksen tunnuspiirteet ja edellytykset*. Sitra. <https://www.sitra.fi/artikkelit/mika-tekee-dialogin-dialogisen-vuorovaikutuksen-tunnuspiirteet-ja-edellytykset/>

- Holma, T. Tolvanen, R & Vihma, M. (2010) *ITE3:2010 Opas ITE-itsearviointi- ja laadunhallintamenetelmän käyttöön*. Kuntaliitto.
- Hotari, K.-E., Oranen, M. & Pösö, T. (2009). *Lapset lastensuojelun osallisina*. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Yliopistopaino Oy.
- Ikonen, R., Eriksson, P. & Heino, T. (2020) *Sijoitettujen lasten hyvinvointi ja palvelukokemukset*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 35/2020.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-570-4>
- Kainulainen, S & Valkeinen, H. (12.6.2023). *3X10-elämäntilannemittari*. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/tmi/article/tmm00192/search/3X10D>
- Kalliola, S. & Paaso, S.-A. (2021). "Että välitetään lapsista paljon" -rakkaus ja huolenpito lastensuojelussa. Teoksessa Tulensalo, H., Kalliomeri, R. & Laimio, J. (toim.) *Kohti lapsenäköistä osallisuutta*. Pelastakaa lapset ry.
- Kalliomeri, R., Miettinen, K. & Tulensalo, H. (2021). Lapsen näköistä kehittämistä ja vaikuttamista. Teoksessa Tulensalo, H. Kalliomeri, R. & Laimio, J. (toim.) (2021) *Kohti lapsenäköistä osallisuutta*. Pelastakaa lapset ry.
- Kekkonen, E. & Jahnukainen, J. (toim.) (2023). *Näkökulmia sijaishuoltoon*. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 2/2023. <https://www.lskl.fi/julkaisut/nakokulmia-sijaishuoltoon/>
- Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. (2013). SILTA-kolmion käyttö ammatillinen omaohjaajuuden vahvistajana. Teoksessa Kiiskinen, P. (toim.) (2013). *Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa*. Käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Pelastakaa Lapset ry julkaisusarja n:o 18. Hanemedia.
- Kiviniemi, L., Läksy, M.-L., Matinlauri, T., Nevalainen, K., Ruotsalainen, K., Seppänen, U.-M. & Vuokila-Oikonen, P. (2014) *Minä mielenterveystyön tekijänä*. 2. uudistettu painos. Edita Publishing Oy.
- Korhonen, P. & Eriksson, P. (2021). *Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat, katsaus 2000-luvulla tehtyihin tutkimuksiin*. THL. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143381/URN_ISBN_978-952-343-769-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kostamo, P. Airaksinen, T. & Vilkkä, H. (2022). *Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen oppimätiettyöhön*. Art-House Oy.
- Kuntoutussäätiö. (i.a). Artsitoiminta. Artsi-opas – itsearviointi. <https://www.artsi-opas.fi/opas/itsearviointi/>

- Laakso, R. (2019). *"Ne näki musta": Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset*. THL. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-267>
- Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstöstä 817/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>
- Lavikainen, M., Puustinen-Korhonen, A. & Ruuskanen, K. (2014) *Lastensuojelun laatusuositus*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3488-7>
- Lindholm, T., Pajunen, R. & Salminen, J. (2012). *Keskustele ja kehity: Lisää tehoa kehityskeskusteluihin*. J-Impact.
- Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P. & Eriksson, P. (31.10.2019). *Lastensuojelun laatusuositus*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4067-3>
- Niiranen, S. & Nokelainen, P. (2020). *Toimijuus ja ammatillinen kasvu*. Ammattikasvatuksen aikakauskirja, 22(1). Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiö sr.
- Oranen, M. (2023). THL Lastensuojelun käsikirja. *Lapsen osallisuus*. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>
- Pesäpuu (i.a). *Palautelomakkeet*. <https://pesapuu.fi/materiaalit/palautelomakkeet/>
- Piironen, T. (2007). *Ohjaajan opas lasten osallistavien ryhmien ohjaamiseen*. Kuunnelkaa meitä – Lasten osallisuushanke 2006-2007. <http://docplayer.fi/5281840-Tiina-piironen-ohjaajan-opas-lasten-osallistavien-ryhmien-ohjaamiseen.html>
- Rasila, M & Pitkonen, M. (2009). *Ihana, kamala Palaute*. Heuristica Oy.
- Räisänen, A. (2005). Kehittävään arviointiin. Teoksessa Lyytinen H.K & Räisänen, A (toim.) *Kehittämisuuntaa arvioinnista*. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 6. Jyväskylän yliopistopaino.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka A. (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus>.
- Saastamoinen, K. (2010). *Lapsen asema sijaishuollossa*. – Käsikirja arjen toimintaan. Edita.
- Salonen, K. (2013). *Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöille*. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Suomen yliopistopaino. Juvenes Print.

Seinäjoen Ammattikorkeakoulu. (i.a.) *Kirjallisten töiden ohje*.

<https://seamk.libguides.com/KirjallistenToidenOhje>

Sinkkonen, J. (2015) Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K (toim.) (2015). *Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja Adoptiosta*. Duodecim Helsinki.

Sinkkonen, J. (2013) Mikä Lastenkodin arjessa hoitaa? Teoksessa Kiiskinen, P (toim.) (2013). *Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa*. Käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Pelastakaa Lapset ry julkaisusarja n:o 18. Hanemedia.

Silvennoinen, M. & Tilli, A-M. (2017). *WOW-Palautemestari*. Silvennoinen, M.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L2P10>

Stenvall, E. (16.12.2020). Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:39. *Lasten ja nuorten osallisuus kansallisessa lapsistrategiassa* Osa 2: Osallisuuden toteutuminen lapsistrategian valmistelussa. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8435-6>

Suomen perustuslaki 731/1999. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P12>

THL. (19.6.2023). *Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet*. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

THL. (27.4.2022). *Vertaisarviointi*. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/hankkeet-ja-hanketuki/arviointi/vertaisarviointi>

Tiili, A. (2020). Katsaus kotimaisiin sijaishuoltoon kehitelyihin menetelmiin ja hyviin käytäntöihin. Teoksessa Heino, T. (toim.) *Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa*. THL.

Timonen-Kallio, E., Yliruka, L. & Närhi, P (2017). *Lastensuojelun terapeutin laitospäiväkirjan mallinnus*. THL. Työpaperi 23/2017. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-866-1>

Timonen-Kallio, E. (2009) Työmenetelmät ammatillisten käytäntöjen vahvistajina. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (2009). *Lastensuojelun hyvät työkäytännöt*. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 44. Tampereen yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Toivonen, V. (2023). *Lapsen itsemäärääminen ja osallisuus sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:19. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8489-9>

Valtioneuvosto. (23.2.2021). *Kansallinen lapsistrategia*. Komiteamietintö.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5>

Valtioneuvosto. (31.10.2019). Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto: *Lastensuojelun laatusuositus päivitetty – Uutena asiana laatukriteerit sijaishuoltoon ja valvontaan*. https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/lastensuojelun-laatusuositus-paivitetty-uutena-asiana-laatukriteerit-sijaishuoltoon-ja-valvontaan?languageld=fi_FI

Vario, P., Barkman, J., Kiili, J., Nikkanen, M., Oranen, M. & Tervo, J. (2012) ”*Suojele unelmia, vaali toivoa*” Nuorten suosituksia sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2012:6. Aksidenssi Oy

World Vision, *Child Participation*. (i.a) www.wvi.org/our-work/child-participation

Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1991/19910060/19910060_2#idm46494957030400

Young voices in decision making (toim.). (2021) Interview with Professor Laura Lundy and Anne O'Donnell - National Framework Launch - Hub na nÓg [video] YouTube.
https://www.youtube.com/watch?v=yVspg_mGMHE

LIITTEET

Liite 1. Sijaishuollon laatukriteerit omaohjaajan vastuut

Liite 1. Sijaishuollon laatukriteerit omaohjaajan vastuut

<p>Kriteeri 1</p> <p>Lapsen tarpeita vastaavan sijais-huoltopaikan valinta</p>	<p>OMAOHJAAJA :</p> <p>Osallistuu mikäli mahdollista sijaishuoltopaikan sopivuuden arviointiin</p> <p>Osallistuu mahdollisuuksien mukaan yksikössä sijoitettujen lasten tarpeiden arviointiin sekä sijoitettavan lapsen tarpeiden ja edun mukaisuuden arviointiin.</p> <p>Osallistuu perheenyhdistämisprosessiin</p>
<p>Kriteeri 2</p> <p>Sijaishuoltopaikkaan siirtymisen ennakointi ja turvaaminen</p>	<p>Valmistautuu lapsen tuloon yksikössä ennalta sovittujen toiminta-ohjeiden mukaisesti huomioiden lapsen yksilölliset tarpeet</p> <p>Huolehtii lapsen saapumisen turvaamisesta.</p> <p>Tutustuu lapseen, esittelee lapselle yksikön käytänteitä sekä tutustuttaa lapsen muuhun lapsiryhmään</p> <p>Huomioi lapsen persoonallisuuden ja yksilölliset piirteet ja huomioi ne esim. huoneen sisustuksessa</p>
<p>Kriteeri 3</p> <p>Turvallisesta kasvuympäristöstä huolehtiminen</p>	<p>Varmistaa, että lapsi kokee olevansa turvassa eikä tule kiusatuksi, leimatuksi eikä hyväksikäytetyksi sijaishuoltopaikassa eikä sen ulkopuolella.</p> <p>Huolehtii lapsen yksityisyssuojasta ja koskemattomuudesta.</p> <p>Asettaa lapselle turvalliset rajat.</p> <p>Ilmoittaa välittömästi sosiaalityöntekijälle tai sosiaalipäivystykseen, mikäli lapsi jättää palaamatta yksikköön ja osallistuu etsintöihin lapsen palauttamiseksi. Huolehtii siitä, että lapsi kokee itsensä tervetulleeksi takaisin yksikköön. Käsittelee tilanteen lapsen kanssa kahden sekä tarvittaessa sosiaalityöntekijän kanssa.</p>

<p>Kriteeri 4</p> <p>Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen</p>	<p>Huolehtii lapsen perushoidosta ja huolenpidosta.</p> <p>Kohtelee lasta hyvin tarjoten tälle ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä.</p> <p>Luo lapseen suhteen kunnioittaen tämän biologista perhettä</p> <p>Huolehtii, että lapsen kielelliset, uskonnolliset ja kulttuuriset taustansa tulee huomioituna arjessa ja näitä kunnioitetaan kaikessa toiminnassa.</p> <p>Huolehtii, että lapsella on yksikön lapsiryhmässä hyvä olla tukien lasten välisiä suhteita.</p> <p>Tutustuu lapseen arjessa.</p> <p>Vahvistaa lapsen minäkuvaa, toimijuutta ja opettaa sosiaalisia taitoja. Varmistaa, että lapsi saa tunteen siitä, että on hyväksytty omana itsenään.</p> <p>Tukee lapsen seksuaali-identiteetin rakentumista.</p> <p>Opettaa lapselle ikätasoista vastuunottamista ja arkitaitoja sekä auttaa lasta ratkaisemaan arjen haasteita.</p> <p>Tukee lapsen kuntoutumista työstäen lapsen elämäntarinaa yhdessä lapsen kanssa.</p> <p>Tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa lapsen kuntoutumisen edistämiseksi</p> <p>Huolehtii omasta ammatillisen osaamisen ylläpitämisestä.</p>
<p>Kriteeri 5</p> <p>Lapsen osallisuuden tukeminen yksikön arjessa</p>	<p>Mahdollistaa lapsen osallistumisen halutessaan laitoksen arkeen ja päätöksentekoon.</p> <p>Selvittää lapsen mielipiteen ja toiveet ottaen ne mahdollisuuksien mukaan huomioon.</p>

	<p>Perustelee tehdyt ratkaisut lapselle ja antaa tietoa lapselle lapsen ymmärtämällä tavalla.</p> <p>Tukee lapsen osallisuutta ja rohkaisee lasta tuomaan esille ajatuksiaan sekä tukee päätöksentekotilanteissa</p> <p>Vahvistaa lapsen mahdollisuutta vaikuttaa sijaishuoltoapaikan arjen toimintoihin.</p> <p>Välittää lapselle sitä kokemusta, että hänen mielipiteensä huomioidaan ja niillä on merkitystä.</p> <p>Huomioi tarvittaessa vaihtoehtoiset kommunikaatiomuodot.</p>
<p>Kriteeri 6</p> <p>Lapsen tukeminen yksikön ulkopuolisiin yhteisöihin</p>	<p>Tukee lapsen koulunkäyntiä, harrastamista sekä suhteita kavereihin ja muihin läheisiin sijaishuoltoapaikan ulkopuolella.</p> <p>Kannustaa lasta asettamaan tavoitteita koulunkäynnin suhteen ja tavoittelemaan niitä.</p> <p>Tukee lasta olemaan pitkäjänteinen koulunkäynnin ja harrastusten suhteen.</p> <p>Tukee lapsen edunmukaisia ihmissuhteita, keskustelee sekä opettaa tunnistamaan erilaisten ihmissuhteiden vaikutukset omaan hyvinvointiinsa.</p> <p>Tekee yhteistyötä aktiivisesti lapsen vanhempien sekä koulun kanssa.</p>
<p>Kriteeri 7</p> <p>Lapsen yhteydenpidon tukeminen sekä suhde läheisiin</p>	<p>Osoittaa lapselle kunnioittavansa ja arvostavansa tämän läheisiä.</p> <p>Pitää yhteyttä asiakaskassuunnitelmassa sovitusti vanhempiin kertoen lapsen kuulumisia, koulunkäynnin sujumisesta sekä arjen tapahtumista.</p> <p>Arvioi lapsen kanssa yhdessä ihmissuhteiden vaikutuksesta hänen hyvinvointiinsa.</p>

	<p>Suunnittelee käyntejä vanhempien luo tai muualle sosiaalityöntekijän kanssa sopien.</p> <p>Huolehtii, että lapsen yhteydenpito on lapsen edun mukaista ja turvallista.</p> <p>Toteuttaa suunnitelmallista yhteistyötä lapsen vanhempien ja muiden läheisten kanssa.</p>
<p>Kriteeri 8</p> <p>Lapsen oikeuksien ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen</p>	<p>Huolehtii, että lapsi tietää sijaishuoltoapaikan säännöt ja tavoitteet sekä oman oikeutensa ja velvollisuutensa.</p> <p>Tukee lasta olemaan yhteydessä sosiaalityöntekijään mieltä askarruttavissa asioissa ja huolehtii, että lapsella on tiedossa kuinka tämä saa yhteyden omaan sosiaalityöntekijäänsä.</p> <p>Kertoo lapselle lapsen ymmärtämällä tavalla tämän oikeuksista ja oikeusturvakeinoista.</p> <p>Huolehtii, että lapsi tietää kenen puoleen kääntyä eri tilanteissa.</p> <p>Kertoo lapselle viranomaisten ja sijaishuoltoapaikan velvollisuuksista ja toimivaltuuksista.</p> <p>Tuntee kasvatuksen ja rajoittamisen eron ja toteuttaa rajoitustoimenpiteitä vain tarvittaessa ja lakien määräämällä tavalla.</p> <p>Huolehtii rajoitustoimenpiteistä kirjaamisesta lain määrittelemällä tavalla.</p> <p>Käy lapsen kanssa läpi rajoitustoimenpiteen perusteet heti kun se on mahdollista.</p>
<p>Kriteeri 9</p> <p>Lapselle kuuluvien varhaiskasvatus-, opetus-, ja terveydenhuollon palvelujen mahdollistaminen</p>	<p>Huolehtii, että lapsi saa hänelle kuuluvat palvelut.</p> <p>Huolehtii, että lapsi saa tarvitsemaansa kuntoutusta sijaishuoltopaikassa tai muissa palveluissa sekä osallistuu tarvittaessa siihen.</p>

<p>Kriteeri 10</p> <p>Lapsen seuraavaan elämäntapaan siirtymisen tukeminen</p>	<p>Huolehtii, että seuraavaan elämäntapaan siirtyminen on suunnitelmallista.</p> <p>Sitoutuu hoitamaan lasta, kunnes tämä muuttaa toisaalle.</p> <p>Tekee perhetyötä suunnitelmien mukaisesti jälleenyhdistämislanteissa.</p> <p>Äkillisessä sijaishuoltopaikan muutoksessa tukee lasta mahdollisuuksien mukaan tuottaen turvan tunnetta.</p> <p>Huolehtii siitä, että lapsi voi halutessaan pitää yhteyttä sijaishuoltopaikkaan sieltä muutettuaankin, tai mikäli tämä ei mahdollistu, huolehtii siitä, että lapsella on korvaavia suhteita.</p>
<p>Kriteeri 11</p> <p>Itsenäistyvän nuoren tukeminen</p>	<p>Opastaa nuorelle itsenäistymistaitoja</p> <p>Tukee opiskelupaikan tai työpaikan saamiseen tai pyrkii järjestämään nuorelle arkeen mielekäästä tekemistä.</p> <p>Toteuttaa suunnitelmallista itsenäistymistyöskentelyä asiakassuunnitelmassa sovitulla tavalla.</p>
<p>Kriteeri 12</p> <p>Tavoitteellinen ja suunnitelmallinen työskentely</p>	<p>Noudattaa asiakassuunnitelmassa laadittuja asioita.</p> <p>Noudattaa hoito- ja kasvatussuunnitelmaa</p> <p>Huolehtii laadukkaasta raportoinnista ja asiakastietojen asianmukaisesta käsittelystä.</p> <p>Mahdollistaa lapsen iän ja kehitystason huomioiden osallistumisen raportointiin.</p> <p>Kirjaa havaintoja säännönmukaisesti ja dokumentoi lapsen kanssa yhdessä lapsen asioista.</p>

Kuvio 8. Lastensuojelun laatusuositus, sijaishuollon laatukriteerit mukailen (Malja, ym., 2019, s. 62-73).